

جاپان؛

د پرمختګ نڅلم او نوښت وطن

ليکوال : جوهر جبران

کال: ۱۴۰۵ هـ. ش

Ketabton.com

جاپان ؛ د پرمختګ ، نظم او نوښت وطن

ليکوال : جوهر جبران

کال : ۱۴۰۵ هـ. ش

JIBRAN

PRIVATE LIBRARY

جبران شخصي کتابتون

د کتاب پيژندنه

د کتاب نوم: جاپان؛ د پرمختگ، نظم او نوښت وطن

ليکوال: استاد جوهر جبران

خپړندوی: جبران شخصي کتابتون

کمپوز: په خپله ليکوال

ډيزاين: په خپله ليکوال

چاپ کال: ۱۴۰۵

د چاپ شمېر: ()

د چاپ لړ: ()

د چاپ وار: لومړی

۹۳۷۰۷۶۰۴۰۴۴+ : واتهساپ او اړيکه

Jawharjibran30@gamil.com

د چاپ حقوق له ليکوال سره خوندي دي

ترلاسه کيدو ځای

لړلیک

مخ	عنوان
۵.....	لنډيز
۹.....	سريزه
۱.....	جاپان؛ د پرمختګ وطن
۹.....	اقتصادي معجزه، صنعت او ټکنالوژي
۱۳.....	د ښوونې، روغتيا، چاپېريال ساتنې او دوامدار پرمختګ رول
۱۸.....	د جاپان د نوم مانا
۱۸.....	جغرافيايي موقعيت
۲۰.....	د جاپان اساسي معلومات
۲۰.....	ملي بيرغ
۲۲.....	ملي نښان
۲۲.....	ملي سرود
۲۲.....	پلازمېنه: ټوکیو
۲۳.....	د جاپان لوی ښارونه
۲۳.....	د جاپان نړيوال اهميت
۲۵.....	جاپان؛ د نظم وطن
۲۵.....	لومړۍ برخه: د جاپان د دولت د نظم بنسټ
۲۹.....	دوهمه برخه: اداري نظم، عامه خدمتونه او د دولت اغېزمن مدیریت
۳۳.....	درېيمه برخه: ټولنيز نظم، د وخت ارزښت، د فساد ضد نظام او د دولت او ولس ترمنځ باور
۳۷.....	جاپان؛ د نوښت وطن
۳۷.....	لومړۍ برخه: د جاپان د نوښت بنسټ او د دولت نوښتيزه ستراتيژي
۴۱.....	دوهمه برخه: مصنوعي ځيرکتيا، روباتيک، نيمه هادي صنعت او پرمختللي ټکنالوژي
۴۵.....	درېيمه برخه: د جاپان د نوښت راتلونکی، شنه اقتصاد، هوښيار ښارونه او نړيوال اغېز
۵۱.....	پايله
۵۳.....	وړاندیزونه
۵۴.....	ماخذونه

لنډيز

جاپان؛ د پرمختگ، نظم او نوښت وطن هغه کتاب دی چې لوستونکی د نړۍ د یو له بریالیو هېوادونو سره په علمي، مستندو او روانو معلوماتو سره اشنا کوي. جاپان هغه هېواد دی چې د دویمې نړیوالې جگړې له درنو ویجاړیو وروسته، د طبیعي سرچینو له کمښت سره سره، د علم، تعلیم، قانون، نظم، ټکنالوژۍ او نوښت په مټ د نړۍ له سترو اقتصادي او صنعتي قدرتونو څخه شو. دا کتاب د همدې بریا رازونه په ساده، مستند او تحلیلي ډول بیانوي.

په دې کتاب کې د جاپان د اقتصادي پرمختگ، اغېزمنې حکومتولۍ، د قانون واکمنۍ، اداري شفافیت، د وخت ارزښت، د خلکو د مسؤلیت احساس، د ښوونې او روزنې کیفیت، علمي څېړنو، مصنوعي ځیرکتیا، روباتیک، صنعتي نوښت، هوښیارو ښارونو او شنې انرژۍ په اړه د نړیوالو معتبرو راپورونو او رسمي سرچینو پر بنسټ هر اړخیز معلومات وړاندې شوي دي. لوستونکی به درک کړي چې جاپان خپل پرمختگ د طبیعي شتمنیو په مټ نه، بلکې د انسان د فکر، علم، نوښت او دوامدارې هڅې په ځواک ترلاسه کړی دی.

دا کتاب یوازې د جاپان د پېژندنې یوه ټولګه نه ده، بلکې د هغو عملي تجربو، تګلارو او ارزښتونو یوه علمي هنداره ده چې هر هېواد، اداره، ښوونکی، محصل، څېړونکی او د پرمختګ مینه‌وال ترې ګټه اخیستلای شي. د هر فصل په اوږدو کې د واقعي بېلګو، دقیقو احصایو او نړیوالو ماخذونو په مرسته ښودل شوې چې څنګه نظم، نوښت او علم کولای شي یوه ټولنه له ستونزو څخه د پرمختګ لوړو پوړیو ته ورسوي.

که غواړئ پوه شئ چې جاپان څنګه د نړۍ د پرمختګ، نظم او نوښت سمبول شو، او څنګه کولای شو د هغه له بریالیو تجربو څخه د خپل هېواد د راتلونکي لپاره الهام واخلو، نو دا کتاب به ستاسو لپاره یوه ارزښتناکه او الهام‌ښونکې علمي سرچینه وي.

سريزه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د نړۍ هر هېواد خپله ځانګړې کیسه لري؛ ځینې د خپلو پراخو طبیعي زیرمو له امله مشهور دي، ځینې د خپل لرغوني تمدن له کبله، او ځینې د خپلو سیاسي یا پوځي بریاوو له امله. خو جاپان هغه هېواد دی چې د خپل پرمختګ، نظم او نوښت په وسیله یې د نړۍ درناوی ترلاسه کړی دی. دا داسې هېواد دی چې له سختو طبیعي افتونو، د دویمې نړیوالې جګړې له ویجاړیو او د طبیعي سرچینو له کمښت سره سره، د علم، کار، انضباط او نه سترې کېدونکو هڅو په مټ د نړۍ له سترو اقتصادي او صنعتي قدرتونو څخه شو.

د جاپان بریا یوه تصادفي پېښه نه ده، بلکې د لسګونو کلونو منظمې ملي ستراتیژۍ، باکیفیته ښوونې او روزنې، قانون ته د ژمنتیا، علمي څېړنو، ټکنالوژۍ او نوښت پایله ده. د دې هېواد تجربه موږ ته دا درس راکوي چې د ملتونو ځواک یوازې په طبیعي شتمنیو کې نه ده نغښتی، بلکې په تعلیم یافته انسان، سالم مدیریت، اغېزمنو ادارو او د علم په ارزښت کې دی. جاپان دا حقیقت په عمل کې نړۍ ته ثابت کړی دی.

دا کتاب د همدې موخې لپاره لیکل شوی چې لوستونکي د جاپان د بریا له رازونو، د پرمختګ له پړاوونو، د دولت د نظم له بنسټونو او د نوښت له حیرانوونکو تجربو سره اشنا کړي. هڅه شوې چې ټول مطالب د نړیوالو معتبرو او رسمي سرچینو پر بنسټ، په ساده، روانه او علمي پښتو وړاندې شي، څو محصلان، استادان، څېړونکي، د پالیسي جوړونکي او د مطالعې مینه وال وکولای شي ترې علمي او عملي ګټه واخلي.

په دې کتاب کې به لوستونکي وويني چې جاپان څنګه د تعلیم له لارې بشري پانګه پیاوړې کړه، څنګه یې د قانون حاکمیت د ټولنې د ثبات بنسټ وګرځاوه، څنګه یې د صنعت او پوهنتون ترمنځ همکاري رامنځته کړه، او څنګه یې د څېړنې، اختراع، مصنوعي ځیرکتیا، روباتیک او پرمختللي ټکنالوژۍ په مټ خپل اقتصاد د نړۍ په کچه سیال کړ. همدارنګه، د جاپاني ټولنې د وخت ارزښت، مسؤلیت، پاکوالي، ګډ کار او ملي یووالي هغه

ځانګړنې هم بیان شوې دي چې د دې هېواد د پرمختګ تر شا پټې خو ځواکمنې سرچینې دي.

زما هیله دا ده چې دا کتاب یوازې د جاپان د پېژندنې یوه وسیله نه وي، بلکې د فکر، الهام او بدلون یوه سرچینه هم وګرځي. که دا اثر وکولای شي په یوه لوستونکي کې د علم، نظم، مسؤلیت، نوښت او خدمت احساس لا پیاوړی کړي، نو د دې لیکنې ستر هدف به ترلاسه شوی وي.

راځئ چې د جاپان د پرمختګ له کیسې څخه دا زده کړو چې د ملتونو راتلونکي د هغوی د خلکو په فکر، علم، کار، نظم او ګډو هڅو جوړېږي. که اراده، پوهه او دوامداره هڅه موجوده وي، نو محدود امکانات هم د لویو بریاوو خنډ نه شي ګرځېدای.

په درنښت

جوهر جبران

لیکوال او خپرونکی

لومړۍ څپرګۍ

جاپان؛ د پرمختګ وطن

د پرمختګ تاریخي بنسټ او اوسنی اقتصادي ځواک

جاپان د نړۍ له هغو هېوادونو څخه دی چې د پرمختګ، اقتصادي ځواک، علمي ودې او صنعتي نوښت له امله ځانګړی نړیوال مقام لري. که څه هم جاپان یوازې شاوخوا ۳۷۷ زره مربع کیلومتره مساحت او نږدې ۱۲۴ میلیونه نفوس لري، خو د نړۍ له سترو اقتصادونو څخه شمېرل کېږي. د OECD د ۲۰۲۵ بنسټیزو احصائیو له مخې، د جاپان ناخالص کورنی تولید (GDP) شاوخوا ۴,۴۴ تریلیون امریکایي ډالره او یا ۶۶۳,۸ تریلیون ین دی، چې دا هېواد د نړیوال اقتصاد یو مهم محور ګرځوي. دغه پرمختګ د طبیعي زیرمو پر ځای د علم، ټکنالوژۍ، انساني پانګې او اغېزمن مدیریت پر بنسټ ولاړ دی. (OECD, 2025).

۱- جدول: د جاپان هیواد په اړه اساسي معلومات راښيي.

موضوع	معلومات
رسمي نوم	جاپان
جاپاني نوم	نیهون / (Nihon) نیپون (Nippon)
پلازمېنه	ټوکیو
مساحت	شاوخوا ۳۷۷'۹۷۵ مربع کیلومتره
نفوس	نږدې ۱۲۳ میلیونه (۲۰۲۵-۲۰۲۶ اټکل)
رسمي ژبه	جاپاني
اسعار	ین (JPY)
وخت	JST (UTC+9)
حکومت	اساسي قانون لرونکې پاچاهي
امپراتور	د هېواد سمبول
لوی ښارونه	ټوکیو، اوساکا، ناګویا، کیوتو، یوکوهاما

د پرمختګ بېلګه: د جاپان د ټویوتا (Toyota) شرکت د دې حقیقت غوره بېلګه ده. دغه شرکت په ۱۹۳۷ کال کې تاسیس شو او نن د نړۍ له سترو موټر جوړونکو شرکتونو څخه دی. د ټویوتا د تولیدي نظام (Toyota Production System) د کیفیت او مؤثریت له امله د نړۍ ګڼو صنعتي شرکتونو خپل تولیدي سیستمونه د همدې نمونې پر بنسټ اصلاح کړي دي.

(Toyota ټویوتا) د جاپان تر ټولو ستر او د نړۍ له مخکښو موټر جوړونکو شرکتونو څخه دی. دا شرکت په ۱۹۳۷ کال کې د Kiichiro Toyoda له خوا د جاپان د آیچی ولایت په ټویوتا ښار کې تاسیس شو.

د ټویوتا د بریا مهم عوامل عبارت دي له:

کیفیت: د لوړ کیفیت او اوږد عمر لرونکي موټرونه تولیدوي.

نوښت: د هایبرډ (Hybrid)، برقي (Electric) او هایډروجن (Hydrogen Fuel Cell) موټرو په پراختیا کې مخکښ دی.

Toyota Production System (TPS): د تولید ځانګړی سیستم چې د ضایعاتو کمولو،

لوړ کیفیت او اغېزمن تولید لپاره په ټوله نړۍ کې مشهور دی.

Kaizen د دوامداره ښه والي فلسفه چې د شرکت د کلتور مهمه برخه ده.

نړيوال حضور: په لسگونو هېوادونو کې فابريکې او د پلور شبکې لري.

د ټويوتا مشهور موټرونه:

Corolla

Camry

Land Cruiser

Hilux

Prius

RAV4

Yaris

(Mirai هايډروجن موټر)

ټويوتا د جاپان د پرمختګ، نظم او نوښت يو نړيوال سمبول گڼل کېږي، ځکه چې د هغې د توليد سيستم او مديريتې اصول په ټوله نړۍ کې د صنعت، روغتيا، لوژستیک او نورو برخو لپاره د نمونې په توګه کارول کېږي.

د جاپان د پرمختګ ريښې د **ميحي اصلاحاتو (Meiji Restoration)** له دورې (۱۸۶۸م) څخه پيلېږي. د دې دورې مشرانو درک کړه چې که جاپان غواړي له پرمختللو هېوادونو سره سيالي وکړي، بايد د تعليم، صنعت، قانون، ادارې او پوځ په برخه کې بنسټيز بدلونونه راولي. له همدې امله حکومت د عصري ښوونځيو، پوهنتونونو، فابريکو، رېل پټلۍ، بانکدارۍ او صنعتي بنسټونو جوړولو ته لومړيتوب ورکړ. جاپان د لوېديځو هېوادونو تجربې واخيستې، خو خپل ملي هويت او کلتوري ارزښتونه يې هم وساتل. همدغه متوازن اصلاحات د جاپان د صنعتي پرمختګ پيل وگرځېدل. (Beasley, 1995)

د پرمختګ بېلګه: په ۱۸۷۲ کال کې جاپان د **ټوکیو او یوکوهاما** ترمنځ لومړنۍ رېل پټلۍ فعاله کړه. همدغه کوچنۍ ګام وروسته د نړۍ د تر ټولو پرمختللي اورگاډي شبکې بنسټ وگرځېد.

د دویمې نړیوالې جګړې پر مهال جاپان له بې سارې ویجاړۍ سره مخ شو. د هیروشيما او ناګاساګي اټومي بریدونو، د صنعتي ښارونو بمبارۍ او د زیربناوو له منځه تلو اقتصاد سخت زیانمن کړ. خو جاپاني ملت د ناامیدۍ پر ځای د بیا رغونې لاره غوره کړه. د ۱۹۵۰ او ۱۹۸۰ کلونو ترمنځ جاپان په اوسط ډول د نړۍ له چټکو اقتصادي ودې لرونکو هېوادونو څخه و، او همدې چټکې ودې ته اقتصادپوهانو د **"جاپاني اقتصادي معجزې"** نوم ورکړ (Johnson, 1982).

د پرمختګ بېلګه: د هیروشيما ښار چې په ۱۹۴۵ کال کې نږدې بشپړ ویجاړ شوی و، نن د سولې، ساینس، سوداګرۍ او عصري ښار جوړونې له مهمو نړیوالو مرکزونو څخه دی. د جاپان د پرمختګ تر ټولو ستر راز د انسان پانګه ده. حکومت باور لري چې د هېواد اصلي شتمني طبیعي منابع نه، بلکې روزل شوي انسانان دي. د OECD د ۲۰۲۵ راپور له مخې، د جاپان شاوخوا **۵۷ سلنه** وګړي (د ۲۵-۶۴ کلونو ترمنځ) لوړې زده کړې یا معادل مسلکي وړتیا لري، چې دا کچه د OECD له اوسط څخه لوړه ده. همدارنګه جاپاني زده کوونکو د **PISA 2022** ازموینو کې د لوستلو، ریاضیاتو او ساینس په برخه کې د نړۍ له غوره پایلو څخه برخمن شوي دي.

د پرمختګ بېلګه: په جاپاني ښوونځیو کې زده کوونکي یوازې درس نه وایي؛ بلکې د ټولګي پاکول، د غرمې ډوډۍ، تنظیمول او ګډ کار هم خپله ترسره کوي. دا کړنلاره د مسؤلیت، نظم او همکارۍ روحیه پیاوړې کوي.

علمي څېړنه او نوښت د جاپان د پرمختګ بل مهم بنسټ دی. د OECD د وروستیو احصائیو له مخې، جاپان د خپل ناخالص کورني تولید شاوخوا **۳,۶ سلنه** د څېړنې او پراختیا (R&D) لپاره ځانګړي کوي، په داسې حال کې چې د OECD اوسط شاوخوا **۲,۷ سلنه** دی. دغه لوړه پانګونه د دې لامل شوې چې جاپان د مصنوعي ځیرکتیا، روباتیک، نانو ټکنالوژۍ او دقیقو صنعتي وسایلو په برخو کې د نړۍ له مخکښو هېوادونو څخه وي.

د پرمختگ بېلگه: د جاپان هوندا (Honda) شرکت د ASIMO په نوم یو پرمختللی انسان نما روباط جوړ کړ چې د تگ، منډې، زینو ختلو او د انسانانو سره د تعامل وړتیا لري. دا پروژه د جاپان د روباطیک د پرمختگ نړیواله بېلگه ګڼل کېږي.

(ASIMO (Advanced Step in Innovative Mobility د جاپان د روبوټیک ټکنالوژۍ یو له خورا مشهور سمبولونو څخه دی. دا انسان ته ورته (Humanoid) روبوټ د Honda شرکت له خوا جوړ شوی او د جاپان د نوښت، دقیق انجینرۍ او مصنوعي ځیرکتیا استازیتوب کوي.

د ASIMO مهمې ځانګړتیاوې:
 د Honda شرکت له خوا جوړ شوی.
 په ۲۰۰۰ کال کې په رسمي ډول معرفي شو.
 په دوو پښو د انسان په څېر ګرځي او منډه وهي.
 زینې پورته او ښکته کېدای شي.
 د انسان غږ، اشارې او د مخ حرکتونه درک کولی شي.
 له خلکو سره لاس ورکوي او ساده خبرې اترې ترسره کولی شي.
 د مصنوعي ځیرکتیا، سنسرونو او پرمختللي توازن سیستم څخه ګټه اخلي.

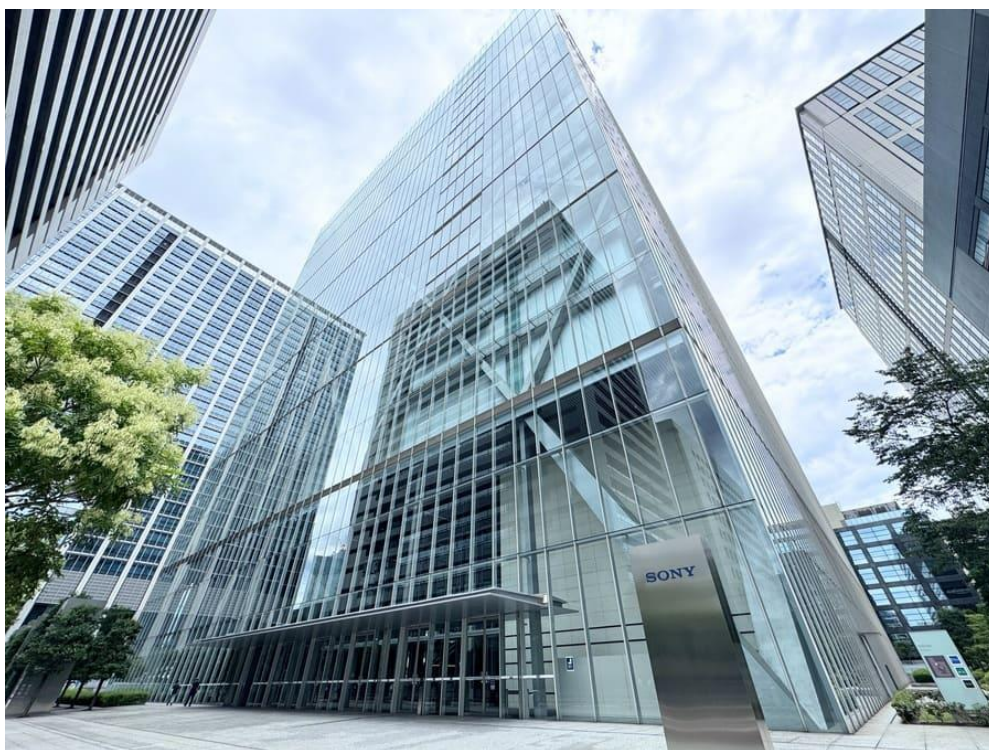
ASIMO د جاپان د پرمختگ، نظم او نوښت یو نړیوال سمبول گڼل کېږي او د نړۍ په موزیمونو، علمي نندارتونونو او نړیوالو کنفرانسونو کې د جاپاني ټکنالوژۍ د استازي په توګه وړاندې شوی.

که ستاسو د کتاب موضوع «جاپان؛ د پرمختگ، نظم او نوښت وطن» وي، نو د ASIMO روبات انځور د پوښ لپاره د شینکانسن، ټویوټا او ماونت فوجي تر څنګ یو له غوره انتخابونو څخه دی.

جاپان د نوښت او اختراع په برخه کې هم مخکښ هېواد دی. د WIPO Global Innovation Index د وروستیو معلوماتو له مخې، جاپان د نړۍ له مخکښو نوښتګرو اقتصادونو څخه دی او د څېړنې، اختراع، صنعتي امتیازونو او د پوهنتونونو او صنعت د همکارۍ له امله لوړ نړیوال مقام لري.

د پرمختګ بېلګه: د سوني (Sony) شرکت په ۱۹۷۹ کال کې د Walkman په جوړولو سره د شخصي موسیقۍ اوږدو په نړۍ کې انقلاب رامنځته کړ، او وروسته یې د PlayStation لوبې کنسولونه د نړیوال تفریحي صنعت مهمه برخه وګرځېده.

سوني (Sony) د جاپان له مخکښو نړیوالو ټکنالوژیکي شرکتونو څخه دی او د جاپان د نوښت، کیفیت او پرمختګ یو مهم سمبول ګڼل کېږي. په پورته انځورونو کې تاسو لیدلی شئ:

۱. د Sony رسمي لوګو

۲. د سوني مرکزي دفتر (توکیو، جاپان)

۳. د PlayStation لوبو سیستم چې د نړۍ له تر ټولو مشهور لوبیزو پلیټفارمونو څخه دی.

۴. د Sony Alpha مسلکي کامري او پرمختللي ټکنالوژي

که ستاسو د کتاب موضوع «جاپان؛ د پرمختګ، نظم او نوبت وطن» وي، نو د سوني لوګو، PlayStation، او د سوني د نوبتګرو محصولاتو انځورونه د کتاب په پوښ یا دننه پانډو کې د جاپان د ټکنالوژیک پرمختګ د ښودلو لپاره مناسب

اقتصادي معجزه، صنعت او ټکنالوژي

د جاپان اقتصادي پرمختګ د نړۍ د اقتصادپوهانو لپاره د بريالیتوب یوه ځانګړې بېلګه ګڼل کېږي. د دویمې نړیوالې جګړې تر پای وروسته، جاپان له سخت اقتصادي بحران سره مخ و، خو د اغېزمنو اقتصادي پالیسیو، د خصوصي سکتور د ملاتړ، د بشري پانګې د روزنې او د صادراتو پر بنسټ د اقتصاد له لارې یې د پام وړ وده وکړه. د (۲۰۲۵) OECD د راپور له مخې، د جاپان ناخالص کورنی تولید (GDP) په ۲۰۲۵ کال کې شاوخوا ۶۶۳٫۸ ټریلیون جاپاني ین (نږدې ۴٫۴۴ ټریلیون امریکایي ډالر) اټکل شوی، چې جاپان یې د نړۍ له سترو اقتصادونو څخه ګرځولی دی. د جاپان اقتصادي پرمختګ یوازې د تولیداتو په زیاتوالي پورې محدود نه دی، بلکې د لوړ کیفیت، دوامدارې ودې او نړیوال رقابت پر بنسټ ولاړ دی. (OECD, 2025)

د پرمختګ بېلګه: د ټوکیو سټاک ایکسچینج (Tokyo Stock Exchange) د نړۍ له سترو مالي بازارونو څخه دی، چې زرګونه کورني او نړیوال شرکتونه پکې راجسټر دي. دغه بازار د جاپان د اقتصادي ثبات، پانګونې او صنعتي ودې مهم بنسټ ګڼل کېږي.

د جاپان د پرمختګ تر شا د صنعت او حکومت همغږي یو مهم عامل و. د جګړې له پای وروسته د نړیوالې سوداګرۍ او صنعت وزارت (MITI) داسې اقتصادي پالیسۍ جوړې کړې چې د موټر جوړونې، فولادو، بېړۍ جوړونې، الکترونیک او ماشین جوړونې صنعتونو ته یې ځانګړې پاملرنه وکړه. حکومت د کورنیو شرکتونو ملاتړ وکړ، د نوې ټکنالوژۍ د

انتقال زمینه یې برابره کړه او د نړیوالو بازارونو د موندلو لپاره یې اقتصادي ډیپلوماسي پیاوړې کړه. همدې همغږۍ جاپاني صنعت په نړیوال بازار کې سیال کړ او د "جاپاني اقتصادي معجزې" بنسټ یې ټینګ کړ. (Johnson, 1982)

د پرمختګ بېلګه: د نیپون سټیل (Nippon Steel) شرکت د نړۍ له سترو فولادو تولیدونکو څخه دی. د لوړ کیفیت فولاد یې د موټرو، پلونو، ودانیو او بهرنيو په جوړولو کې کارول کېږي او د جاپان د صنعتي ځواک څرګندونه کوي.

د موټر جوړونې صنعت د جاپان د اقتصاد تر ټولو بريالی سکتور دی. د **Japan Automobile Manufacturers Association (JAMA)** د راپور له مخې، جاپان هر کال په میلیونونو موټر تولیدوي او د نړۍ له سترو موټر صادرونکو هېوادونو څخه دی. د **Toyota، Honda، Nissan، Mazda، Subaru** او **Suzuki** په څېر شرکتونو د کیفیت، ټیټې انرژۍ مصرف، چاپېریال ساتنې او دوامدار نوښت له امله نړیوال باور ترلاسه کړی دی. جاپاني موټرونه په سلګونو هېوادونو کې کارول کېږي او د صادراتو له لارې د جاپان اقتصاد ته میلیارډونه ډالر عاید برابروي. (JAMA, 2024)

د پرمختګ بېلګه: د Toyota Corolla موټر د نړۍ له تر ټولو ډېر پلورل شوو موډلونو څخه دی. د کیفیت، اقتصادي مصرف او اوږد عمر له امله یې تر **۵۰ میلیونو** ډېرې بېلګې په نړۍ کې پلورل شوې دي، چې دا د جاپاني صنعت د بریا روښانه مثال دی. **Toyota Corolla** د ټویوتا شرکت تر ټولو مشهور او د نړۍ له تر ټولو ډېر پلورل شویو موټرونو څخه دی. دا موټر په ۱۹۶۶ کال کې د جاپان د **Toyota Motor Corporation** له خوا بازار ته وړاندې شو او د اعتبار، اقتصادي مصرف او لوړ کیفیت له امله یې نړیوال شهرت ترلاسه کړ.

د **Toyota Corolla** مهمې ځانګړتیاوې:

د تولید پیل: ۱۹۶۶

اصلي هېواد: جاپان

ډول: کوچنی (Compact) سیدان او هاچبیک

انجن: پټرولي او هايبرډ (Hybrid) نسخې
 ځانګړتياوې: د سونګ اقتصادي مصرف، لوړ خونديتوب، دوامدار کيفيت او د ساتنې ټيټ لګښت
 شهرت: د نړۍ له تر ټولو ډېر پلورل شويو موټرونو څخه، چې د لسګونو ميليونو موټرو پلور ريكارډ لري.

که ستاسو د کتاب موضوع «جاپان؛ د پرمختګ، نظم او نوښت وطن» وي، نو د Toyota Corolla انځور د جاپان د صنعتي پرمختګ، دقيقې انجینرۍ او نړيوال اقتصادي برياليتوب د څرګندولو لپاره ډېر مناسب انتخاب دی.

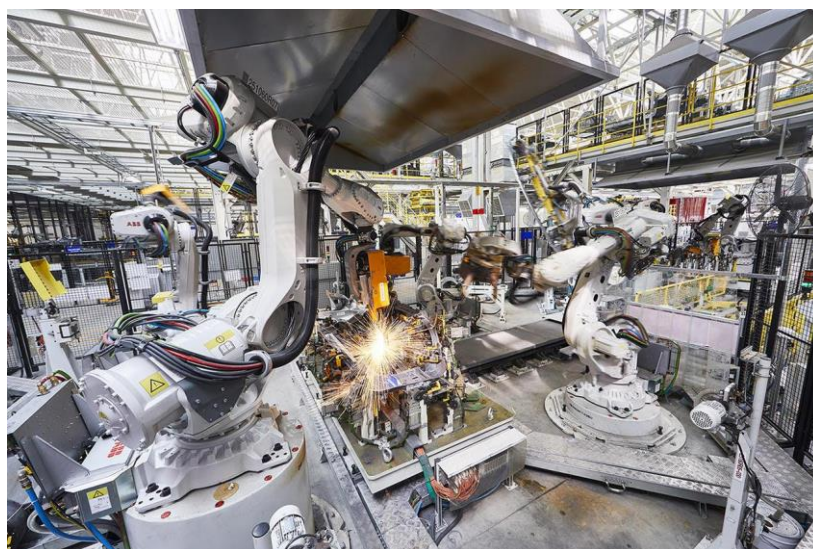

د الکترونیک او مخابراتي وسایلو صنعت هم د جاپان د پرمختګ مهم بنسټ جوړوي. شرکتونه لکه Sony، Panasonic، Canon، Nikon، Sharp او Fujitsu د نړۍ په بازارونو کې د نوښت، کیفیت او پرمختللي ټکنالوژۍ له امله ځانګړی مقام لري. جاپان د ډیجیټلي کمري، طبي وسایلو، صنعتي ماشینونو، نیمه هادي تجهیزاتو او دقیقو الکترونیکي وسایلو په تولید کې نړيوال شهرت لري. د دغو شرکتونو برياليتوب ښيي چې دوامداره څېړنه، کيفيت او د مشتریانو اړتياوو ته پاملرنه د پرمختګ اساسي عوامل دي. (OECD, 2025)

د پرمختګ بېلګه: د Canon شرکت د نړۍ له مخکښو شرکتونو څخه دی چې د ډیجیټلي کمري، طبي انځور اخیستنې او صنعتي چاپګرونو په جوړولو کې نړیوال شهرت لري او محصولات یې په سلګونو هېوادونو کې کارول کېږي. د جاپان د پرمختګ بله مهمه ځانګړنه د عامه ترانسپورت پرمختللی سیستم دی. د جاپان د چټکو اورګاډو شبکه، چې Shinkansen نومېږي، په ۱۹۶۴ کال کې د ټوکیو د المپیک پر مهال پرانیستل شوه. اوس دغه شبکه زرګونه کیلومتره اوږدوالی لري او د نړۍ له خوندي، دقیق او چټکو اورګاډو څخه شمېرل کېږي. د ځینو اورګاډو سرعت تر ۳۲۰ کیلومتره په ساعت رسېږي او د وخت د پابندۍ کچه یې د نړۍ لپاره بېلګه ده. (JR Central, 2024)

د پرمختګ بېلګه: د ټوکیو او اوساګا ترمنځ د شینکانسن اورګاډی نږدې ۵۱۵ کیلومتره واټن په شاوخوا ۲ ساعتونو او ۳۰ دقیقو کې وهي، په داسې حال کې چې د ځنډ منځنۍ کچه یې یوازې د څو ثانیو په اندازه ثبت شوې ده.

جاپان د روباتیک او مصنوعي ځیرکتیا په برخه کې هم نړیوال مخکښ هېواد دی. د International Federation of Robotics (IFR) راپور له مخې، جاپان د نړۍ د صنعتي روباتونو له سترو تولیدونکو هېوادونو څخه دی او د نړۍ د ډېرو صنعتي روباتونو مهمه برخه تولیدوي. دغه روباتونه د موټر جوړونې، روغتیا، کرنې، فابریکو او خدماتو په برخو کې کارول کېږي او د تولید کیفیت او چټکتیا زیاتوي. (IFR, 2024)

د پرمختګ بېلګه: د FANUC شرکت د صنعتي روباتونو په جوړولو کې نړیوال شهرت لري. د دې شرکت روباتونه په زرګونو فابریکو کې د انسان له مرستې پرته د موټرو، ماشینونو او برېښنايي وسایلو د تولید چارې ترسره کوي.

د ښوونې، روغتیا، چاپیریال ساتنې او دوامدار پرمختګ رول

د جاپان د پرمختګ تر ټولو مهم راز د انسان پر ځواک پانګونه ده. جاپاني حکومت له ډېرو لسیزو راهیسې باور لري چې د هر هېواد تر ټولو ستره شتمني طبیعي زیرمې نه، بلکې روزل شوي، سالم او مسلکي انسانان دي. له همدې امله د ښوونې او روزنې، څېړنې، روغتیا او مسلکي زده کړو لپاره پراخه پانګونه شوې ده. د OECD (۲۰۲۵) راپور له مخې، د جاپان د ۲۵-۶۴ کلونو عمر لرونکو وګړو له ۵۷ سلنې څخه ډېر لوړې زده کړې یا ورته مسلکي وړتیا لري، چې دا کچه د OECD له اوسط څخه لوړه ده. همدارنګه جاپاني زده کوونکي د PISA 2022 نړیوالو ازموینو کې د ریاضیاتو، ساینس او لوستلو په برخه کې د نړۍ له غوره هېوادونو څخه وو. دا ښيي چې د جاپان د پرمختګ اصلي بنسټ باکیفیته ښوونه او روزنه ده. (OECD, 2025)

د پرمختګ بېلګه: په جاپاني ښوونځیو کې د ټولګي تر پای وروسته زده کوونکي خپله ټولګي، دهلیزونه او د ښوونځي انګړ پاکوي. دا دود یوازې د پاکوالي لپاره نه دی، بلکې زده کوونکو ته د مسؤلیت، ګډ کار او ټولنیز نظم عملي روزنه ورکوي. همدې کوچنیو کړنو د جاپاني ټولنې د نظم او مسؤلیت احساس پیاوړی کړی دی.

د جاپان د پرمختګ بله مهمه ځانګړنه د څېړنې او علمي نوښت ملاتړ دی. د OECD معلوماتو له مخې، جاپان هر کال د خپل ناخالص کورني تولید (GDP) شاوخوا ۳,۶ سلنه د څېړنې او پراختیا (Research and Development – R&D) لپاره ځانګړې کوي، چې دا د نړۍ له لوړو کچو څخه ده. د پوهنتونونو، څېړنیزو مرکزونو او خصوصي شرکتونو ترمنځ نږدې همکاري د دې لامل شوې چې جاپان په مصنوعي ځیرکتیا، روباتیک، نانو

ټکنالوژۍ، فضايي علومو او طبي ټکنالوژۍ کې د نړۍ له مخکښو هېوادونو څخه پاتې شي. (OECD, 2025)

د پرمختګ بېلګه: د تسوکوبا ساينس ښار (Tsukuba Science City) د جاپان تر ټولو لوی علمي ښار دی، چې له ۳۰۰ څخه زيات څېړنيز بنسټونه او لږښکونه پوهنتونونه او لابراتوارونه پکې فعاليت کوي. دغه ښار د جاپان د علمي نوښت او پرمختګ يو ژوندي سمبول ګڼل کېږي.

(Tsukuba Science City) د تسوکوبا ساينس ښار) د جاپان تر ټولو لوی علمي او څېړنيز ښار دی، چې د توکیو شمال ختیځ ته د ایباراکی (Ibaraki) ولایت کې موقعیت لري. دا ښار د جاپان د ساينس، ټکنالوژۍ، نوښت او څېړنې يو مهم مرکز ګڼل کېږي.

په پورته انځورونو کې شامل دي:

۱. د Tsukuba Science City هوايي انځور - د منظم ښاري پلان او څېړنيزو

مرکزونو مجموعه .

۲. Tsukuba Expo Center د ساینس او فضايي ټکنالوژۍ مشهور نندارتون .
۳. د Tsukuba پوهنتون (University of Tsukuba) د جاپان له مخکښو څېړنیزو پوهنتونونو څخه .
۴. AIST (National Institute of Advanced Industrial Science and Technology) د جاپان د پرمختللو صنعتي او ټکنالوژیکو څېړنو ستر ملي مرکز .

دا ښار له ۳۰۰ څخه زیات دولتي او خصوصي څېړنیز بنسټونه، لسګونه زره څېړونکي او ساینسپوهان لري او د روبوټیک، مصنوعي ځیرکتیا، فضايي علومو، نانو ټکنالوژۍ او بایوټکنالوژۍ په برخو کې د جاپان د نوښت مهم مرکز بلل کېږي. د «جاپان؛ د پرمختګ، نظم او نوښت وطن» په څېر کتاب کې د Tsukuba Science City انځورونه د علمي او ټکنالوژیک پرمختګ د ښودلو لپاره ډېر مناسب دي.

د روغتیايي خدماتو پرمختګ هم د جاپان د بریالیتوب یوه مهمه برخه ده. د World Health Organization (WHO) او World Bank د وروستیو راپورونو له مخې، جاپان د نړۍ له هغو هېوادونو څخه دی چې د خلکو د ژوند منځنۍ موده پکې تر ټولو لوړه ده. په ۲۰۲۴ کال کې د جاپانیانو د ژوند منځنۍ موده نږدې ۸۵ کاله اټکل شوې ده. دا لوړ عمر د سالمو خوړو، منظم روغتیايي خدماتو، عامه روغتیا پالیسۍ، بدني فعالیت او روغتیايي بیمې د اغېزمن نظام پایله ده (WHO, 2024). (World Bank, 2024).

د پرمختګ بېلګه: جاپان له ۱۹۶۱ کال راهیسې د عامې روغتیايي بیمې (Universal Health Insurance) نظام پلي کړی دی، چې له امله یې نږدې ټول وګړي روغتیايي خدماتو ته لاسرسی لري. دا نظام د نړۍ د بریالیو روغتیايي نظامونو له ډلې څخه ګڼل کېږي.

چاپېریال ساتنه او دوامداره پرمختګ د جاپان د ملي پالیسۍ مهم اصل دی. جاپان د طبیعي سرچینو د محدودیت له امله هڅه کړې چې انرژي په اغېزمنه توګه وکاروي، ککړتیا

راکمه کړې او د بیا کارونې (Recycling) کلتور ته وده ورکړې. د OECD او International Energy Agency (IEA) د راپورونو له مخې، جاپان د انرژۍ د سپما، د فاضله موادو د بیا کارونې او د چاپېریال ساتنې په برخه کې د نړۍ له مخکښو هېوادونو څخه دی. په ډېرو ښارونو کې د کثافاتو جلا کول قانوني مکلفیت دی، او خلک د کاغذ، پلاستیک، ښیښې او فلزاتو کثافات بېل بېل راټولوي. (IEA, 2024)

د پرمختګ بېلګه: د کامیکاتسو (Kamikatsu) ښار د نړۍ له هغو ښارونو څخه دی چې د "Zero Waste" یا **صفر ضایعاتو** پالیسۍ له امله مشهور شوی دی. د دغه ښار اوسېدونکي کثافات په لسګونو بېلابېلو برخو وېشي او د بیا کارونې کچه یې له ۸۰ سلنې څخه لوړه ده.

د جاپان د پرمختګ بل مهم عامل د طبیعي پېښو پر وړاندې چمتووالی دی. جاپان هر کال د زلزلو، سونامي، توپانونو او اورغورځوونکو غرونو له ګواښ سره مخ وي، خو د پرمختللو ساختماني معیارونو، دقیقو خبرداریو، دوامدارو تمرینونو او عصري ټکنالوژۍ له امله یې د دغو پېښو زیانونه تر ډېره راکم کړي دي. د زلزلو ضد ودانۍ، د بېرنيو حالاتو روزنیز پروګرامونه او د خلکو عامه پوهاوی د جاپان د مدیریت بریالۍ بېلګې دي (Japan Meteorological Agency, 2024).

د پرمختګ بېلګه: د ۲۰۱۱ کال د لویې زلزلې پر مهال، سره له دې چې زلزه د ۹٫۰ درجې په ځواک ثبت شوه، د جاپان د ودانیو د زلزه ضد معیارونو له امله زرګونه لوړې ودانۍ ونه نړېدې. دا د انجینرۍ او د طبیعي پېښو د مدیریت یوه نړیواله بېلګه بلل کېږي.

د نړیوال رقابت په ډګر کې هم جاپان لوړ مقام لري. د World Intellectual Property Organization (WIPO) د ۲۰۲۵ کال د راپور له مخې، جاپان د نوښت، اختراع، صنعتي امتیازونو، علمي څېړنو او پرمختللي ټکنالوژۍ له پلوه د نړۍ له مخکښو اقتصادونو څخه دی. همدارنګه د جاپان شرکتونه هر کال زرګونه نوي اختراع لیکونه (Patents) ثبتوي، چې دا د دوامدار نوښت څرګندونه کوي. (WIPO, 2025)

د پرمختګ بېلګه: د Panasonic شرکت د انرژۍ سپموونکو وسایلو، لیتیم-آیون بیټریو او هوښیار کورني تجهیزاتو په جوړولو کې نړیوال شهرت لري او محصولات یې د نړۍ په لسګونو هېوادونو کې کارول کېږي.

په ټوله کې، د جاپان د پرمختګ تجربه نړۍ ته دا درس ورکوي چې دوامداره پرمختګ یوازې د طبیعي شتمنیو په لرلو نه ترلاسه کېږي، بلکې د علم، نظم، نوښت، قانون واکمنۍ، اغېزمن مدیریت، د انسان د وړتیاوو د روزنې او ګډ کار په مټ رامنځته کېږي. جاپان ونډه

چې که یو ملت د زده کړې، کیفیت، مسؤلیت او اوږدمهاله پلان جوړونې ارزښت درک کړي، نو کولی شي له سختو ستونزو وروسته هم د نړۍ له سترو اقتصادي او علمي قدرتونو څخه شي. همدا دلیل دی چې جاپان په رښتیني معنا د «پرمختګ وطن» بلل کېږي. جاپان د نړۍ له هغو هېوادونو څخه دی چې د خپل لرغوني تمدن، منظم اداري نظام، پرمختللي ټکنالوژۍ، ځواکمن اقتصاد، لوړ کیفیت لرونکي ښوونیز نظام او ځانګړي کلتور له امله نړیوال شهرت لري. دغه هېواد د آسیا په ختیځ کې د ارام سمندر پر غاړه پروت ټاپوویز هېواد دی او د نړۍ د پرمختللو صنعتي هېوادونو له ډلې څخه شمېرل کېږي.

جاپان د طبیعي سرچینو له پلوه بډای نه دی، خو د بشري پانګې، علم، څېړنې، نوښت او د خلکو د سخت کار له لارې یې ځان د نړۍ په درېیم ستر اقتصادونو کې شامل کړی دی. د دې هېواد بریالیتوب د نړۍ ډېرو هېوادونو ته، په ځانګړې ډول افغانستان ته، د زده کړې وړ بېلګه ده.

د جاپان د نوم مانا

د جاپان رسمي نوم **نیهون (Nihon)** یا **نیپون (Nippon)** دی. دا دواړه نومونه د جاپاني ژبې کلمې دي او مانا یې «د لمر د راخټو ځای» یا «د لمر سرچینه» ده.

د چین له نظره جاپان د ختیځ لوري ته پروت و، نو ځکه یې ورته د لمر د راخټو هېواد ویل. همدا نوم وروسته د نړۍ په ډېرو ژبو کې د جاپان د هېواد د پېژندنې برخه وګرځېد.

جغرافیایي موقعیت

جاپان د آسیا د ختیځ په وروستۍ برخه کې موقعیت لري او د ارام سمندر په لويديځه څنډه کې د ټاپوګانو یو لوی هېواد دی.

د جاپان له ګاونډیو سمندري هېوادونو څخه:

- روسیه

- چین
- جنوبي کوريا
- شمالي کوريا
- تايوان

جاپان له څلورو لويو ټاپوگانو او زرگونو کوچنيو ټاپوگانو څخه جوړ شوی دی.

جاپان د ختيځې اسيا يو ټاپوييز هېواد دی چې د ارام سمندر (Pacific Ocean) په لويديځه څنډه کې موقعيت لري. دا هېواد له څلورو لويو ټاپوگانو او زرګونو کوچنيو ټاپوګانو څخه جوړ شوی دی.

د جاپان مهم جغرافيايي ځانګړنې:

پلازمېنه Tokyo :

ټول مساحت: شاوخوا ۳۷۷'۹۷۵ مربع کيلومتره

لوی ټاپوګان:

Honshu

Hokkaido

Kyushu

Shikoku

د ولايتونو (Prefectures) شمېر: ۴۷

ګاونډي سمندرونه: د جاپان سمندر (Sea of Japan) ، ختيځ چين سمندر (East China Sea)، او ارام سمندر. (Pacific Ocean)

دا نقشه د جاپان نړيوال موقعيت، د څلورو اصلي ټاپوګانو بڼه، او د ولايتونو وېش په روښانه ډول نښي. دا ډول نقشه د کتابونو، څېړنيزو مقالو او پريزنټېشنونو لپاره مناسبه ده.

د جاپان اساسي معلومات

ملي بيرغ

د جاپان ملي بيرغ د نړۍ له تر ټولو ساده او پېژندل شوو بيرغونو څخه دی.

سپینه رنگ د سولې، پاکۍ او صداقت نښه ده، او سور گرد لمر څرگندوي. همدې امله جاپان ته د «د لمر د راخټو هېواد» لقب هم ورکول کېږي.

د جاپان ملي بیرغ (National Flag of Japan)

د جاپان ملي بیرغ چې په جاپاني ژبه کې نیشوکي (Nisshōki) او په عام ډول هینومارو (Hinomaru) بلل کېږي، د سپینې شالید په منځ کې له یوې سره دایرې څخه جوړ دی. دغه سره دایره د لمر استازیتوب کوي، ځکه جاپان د "د لمر راخټو هېواد" په نوم هم مشهور دی.

د جاپان د ملي بیرغ ځانگړنې:

رنگونه: سپین او سور

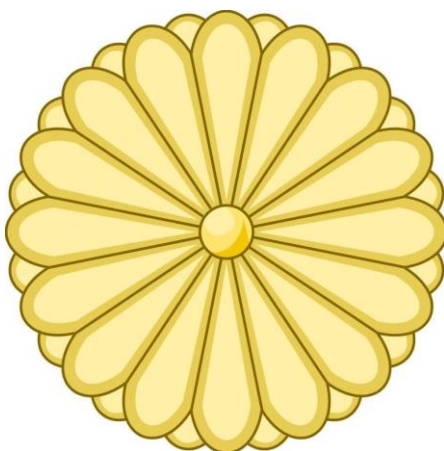
سپین رنگ: د پاکوالي، صداقت او سولې نښه

سره دایره: د لمر، ځواک، انرژۍ او روښانتیا سمبول

رسمي تصویب: د ۱۹۹۹ کال د اگست په ۱۳ مه د جاپان د ملي بیرغ او ملي سرود قانون له مخې په رسمي ډول ملي بیرغ وپېژندل شو. دا بیرغ د جاپان په دولتي ادارو، ښوونځیو، نړیوالو سیالیو، سفارتونو او ملي مراسمو کې پورته کېږي او د جاپاني ملت د هویت او یووالي مهم سمبول ګڼل کېږي.

ملي نښان

د جاپان رسمي نښان د شاهي کریزانتیم (Chrysanthemum) گل دی، چې د امپراتورۍ له کورنۍ سره تړاو لري او د جاپاني دود، وقار او سلطنت استازیتوب کوي.

ملي سرود

د جاپان ملي سرود «کیمی ګایو» (Kimigayo) «نومېږي او د نړۍ له تر ټولو پخوانیو ملي سرودونو څخه ګڼل کېږي. دا سرود د هېواد د سولې، ثبات او دوام هیله څرګندوي.

پلازمېنه: ټوکیو

ټوکیو د جاپان پلازمېنه او د نړۍ له سترو ښاري سیمو څخه ده. دا ښار د حکومت، اقتصاد، صنعت، پوهې، رسنیو او نړیوالو مالي بازارونو مهم مرکز دی.

د ټوکیو ځانګړنې:

- د نړۍ له سترو اقتصادي مرکزونو څخه دی.
- پرمختللی عامه ترانسپورت لري.
- لوړپوړې پوهنتونونه او څېړنیز مرکزونه لري.
- د نوښت، روباتیک او مصنوعي ځیرکتیا په برخه کې مخکښ دی.

د جاپان لوی ښارونه

- ټوکیو
- اوساکا
- کیوتو
- یوکوهاما
- ناګویا
- ساپورو
- هیروشيما
- فوکوکا

د جاپان نړیوال اهمیت

جاپان د نړۍ په کچه په لاندې برخو کې ځانګړی مقام لري:

- درېیم ستر اقتصاد (د ناخالص کورني تولید له مخې).
- د موټرو د تولید له مخکښو هېوادونو څخه.
- د روباتونو او مصنوعي ځیرکتیا له نړیوالو مشرانو څخه.
- د لوړ کیفیت لرونکو برېښنايي وسایلو تولیدوونکی.
- د نړۍ د تر ټولو خوندي او منظم ټولنو له ډلې څخه.

۱. د جاپان اداري وېش (۴۷ ولایتونه)
۲. څلور ستر ټاپوګان
۳. مهم سمندرونه او تنګي
۴. غرونه، سیندونه او جهیلونه
۵. نفوس او قومي جوړښت
۶. مذهبونه
۷. د جاپان د خلکو ځانګړنې
۸. د ژوند معیار
۹. رنګه انځورونه، جدولونه او تازه احصائې

دوهم څپرکی

جاپان؛ د نظم وطن

لومړۍ برخه: د جاپان د دولت د نظم بنسټ

جاپان د نړۍ له هغو هېوادونو څخه دی چې د قانون واکمنۍ، اغېزمنې حکومتولۍ، حساب ورکونې او اداري نظم له امله نړیوال شهرت لري. د جاپان د دولت نظم یوازې د خلکو د انضباط پایله نه ده، بلکې د داسې حکومتي نظام محصول دی چې د اساسي قانون، خپلواکو ادارو، شفافو قوانینو او مسؤلانه مدیریت پر بنسټ ولاړ دی. د **World Bank** (۲۰۲۴) د حکومتولۍ شاخصونو (**Worldwide Governance Indicators**) له مخې، جاپان د **Government Effectiveness** د حکومت اغېزمنتوب، **Regulatory Quality** (د مقرراتو کیفیت) او **Rule of Law** (د قانون واکمنۍ) په برخو کې د نړۍ له مخکښو هېوادونو څخه دی. دا څرګندوي چې د جاپان پرمختګ د منظم دولت او اغېزمنو عامه ادارو مستقیمه پایله ده. (World Bank, 2024)

د نظم بېلګه: کله چې د جاپان حکومت یوه نوې پالیسي تصویبوي، د هغې د عملي کېدو مسؤلیتونه، بودجه، مهال وېش او د ارزونې میکانیزم له مخکې ټاکل کېږي. د بېلګې په توګه، د طبیعي پېښو د مدیریت ملي پلان د ټولو وزارتونو، ولایتونو او ښاروالیو ترمنځ په همغږۍ پلي کېږي او هره اداره خپله دنده په ټاکلي وخت ترسره کوي.

د جاپان د دولت د نظم تر ټولو مهم بنسټ د ۱۹۴۷ کال **اساسي قانون** دی. دغه اساسي قانون د دویمې نړیوالې جګړې وروسته نافذ شو او د هېواد سیاسي جوړښت یې د ولسواکۍ، د قانون واکمنۍ، د بشري حقونو د ساتنې او د واک د وېش پر اصولو تنظیم کړ. د اساسي قانون له مخې، د جاپان امپراتور د دولت او ملت د یووالي سمبول دی، خو اجرائیوي واک د لومړي وزیر او کابینې په لاس کې دی. همدارنګه مقننه قوه (ملي پارلمان) او قضائیه قوه په خپلواکه توګه خپلې دندې ترسره کوي. د واک دا متوازن وېش

د دې سبب شوی چې هېڅ اداره له خپل قانوني صلاحیت څخه پورته عمل ونه کړي
(Cabinet Office of Japan, 2024).

د نظم بېلګه: که د جاپان حکومت کوم قانون د اساسي قانون خلاف تصویب کړي، د جاپان ستره محکمه (Supreme Court) واک لري چې هغه لغوه اعلان کړي. دا د قانون د واکمنۍ او د ادارو د متقابل کنټرول یوه عملي بېلګه ده.

په جاپان کې **د قانون واکمني (Rule of Law)** یوازې یو حقوقي مفهوم نه، بلکې د حکومتولۍ عملي اصل دی. ټول دولتي چارواکي، وزیران، پارلماني غړي او حتی لومړی وزیر د قانون تابع دي او د خپلو کړنو په اړه قانوني مسؤلیت لري. د **World Justice Project (۲۰۲۴)** د Rule of Law Index له مخې، جاپان د نړۍ له هغو هېوادونو څخه دی چې د قانون د پلي کېدو، د اداري عدالت او د حکومت د حساب ورکونې له پلوه لوړ نړیوال مقام لري. دا وضعیت د خلکو باور پر دولت زیات کړی او د اداري فساد مخه یې تر ډېره نیولې ده. (World Justice Project, 2024)

د نظم بېلګه: په جاپان کې که یو لوړپوړی دولتي چارواکی د قانون خلاف عمل وکړي یا د خپلې دندې په ترسره کولو کې جدي تېروتنه وکړي، ډېری وخت له خپلې دندې استعفا ورکوي، ان که محکمه یې لا پرېکړه هم نه وي کړې. دا د اداري مسؤلیت او سیاسي اخلاقو څرګند مثال دی.

د جاپان د پارلمان (National Diet) فعالیت هم د دولت د نظم یوه مهمه بېلګه ده. پارلمان دوه خونې لري: **د استازو جرګه (House of Representatives)** او **د سلاکارانو جرګه (House of Councillors)**. ټول قوانین، بودجه، نړیوال تړونونه او د حکومت مهمې پالیسۍ د دواړو خونو له قانوني ارزونې وروسته تصویبېږي. د پارلمان کمېټې د وزیرانو، لوړپوړو چارواکو او دولتي ادارو کړنې ارزوي او له هغوی څخه د عامه بودجې او پالیسۍ په اړه وضاحت غواړي. همدغه نظارتي رول د حکومت د شفافیت او حساب ورکونې مهم بنسټ دی. (National Diet of Japan, 2024)

د نظم بېلګه: د هر مالي کال بودجه يوازې هغه وخت نافذېږي چې پارلمان يې په علني غونډو کې وازروي، تعديل کړي او تصويب يې کړي. دا بهير د عامه پيسو د قانوني مصرف تضمين کوي.

د جاپان کابینه د اجرائیه قوې اصلي مرکز دی او د لومړي وزیر په مشرۍ فعالیت کوي. هر وزیر يوازې د خپل وزارت مسؤل نه دی، بلکې د کابینې د ګډو پرېکړو پر وړاندې هم مسؤلیت لري. د کابینې غونډې په منظم ډول ترسره کېږي او ټولې سترې پرېکړې د قانون، بودجې او ملي ګټو له ارزونې وروسته تصویبېږي. د جاپان د کابینې دفتر د وزارتونو ترمنځ همغږي رامنځته کوي، ترڅو د پالیسۍ په پلي کېدو کې تداخل یا ګډوډي رامنځته نه شي. (Cabinet Office of Japan, 2024).

د نظم بېلګه: د زلزلې، توپان یا سونامي پر مهال د کابینې دفتر په څو دقیقو کې د بېرني حالت د همغږۍ مرکز فعالوي، او د کورنیو چارو، دفاع، روغتیا او ترانسپورت وزارتونه د یوه ګډ پلان له مخې خپل فعالیتونه پیلوي.

د جاپان د دولت د نظم بل مهم اصل **حساب ورکونه (Accountability)** ده. هر وزارت مکلف دی چې د خپلې بودجې لګښت، د پروژو پایلې او د راتلونکو پلانونو راپور پارلمان او خلکو ته وړاندې کړي. د جاپان د پلټنې اداره (**Board of Audit of Japan**) په خپلواکه توګه د ټولو وزارتونو، دولتي ادارو او عامه پروژو مالي ارزونه کوي. که د بودجې په مصرف کې سرغړونه یا بې ځایه لګښت وموندل شي، اړونده اداره د اصلاح او ځواب ویلو مسؤلیت لري. (Board of Audit of Japan, 2024).

د نظم بېلګه: که یو وزارت د یوې پروژې لپاره ځانګړې شوې بودجه له قانوني هدف پرته مصرف کړي، د پلټنې اداره یې راپور پارلمان ته وړاندې کوي او اداره اړ کېږي چې مصرف شوی مبلغ بېرته تنظیم یا اصلاح کړي.

د جاپان د اداري نظم یوه بله مهمه ځانګړنه د **اوږدمهاله ملي پلان جوړونه** ده. حکومت د اقتصاد، تعلیم، انرژۍ، چاپېریال، ډیجیټلي بدلون او طبیعي پېښو د مدیریت لپاره پنځه کلن، لس کلن او حتی اوږدمهاله ستراتیژیک پلانونه جوړوي. دا پلانونه یوازې د یوه حکومت پورې نه تړل کېږي، بلکې د ملي ګټو پر بنسټ دوام مومي. همدې دوامدارې

پالیسی د جاپان د اقتصادي او اداري ثبات په ساتلو کې مهم رول لوبولی دی (OECD, 2025).

د نظم بېلګه: د جاپان د **ډیجیټلي حکومت ستراتیژي** په څو پړاوونو کې پلي کېږي، او هر کال د هغې د پرمختګ راپور خپریږي، ترڅو خلک او پارلمان د کار د پرمختګ په اړه معلومات ترلاسه کړي.

دوهمه برخه: اداري نظم، عامه خدمتونه او د دولت اغېزمن مدیریت

د جاپان د دولت د نظم یوه مهمه ځانګړنه د **اغېزمنو او همغږو دولتي ادارو** شتون دی. په جاپان کې وزارتونه، خپلواکې ادارې، ولایتونه او ښاروالۍ د قانون له مخې مشخص صلاحیتونه لري او هره اداره د خپلې دندې په چوکاټ کې فعالیت کوي. د پالیسیو جوړول، د بودجې وېش، د عامه خدمتونو وړاندې کول او د خلکو ستونزو ته رسېدنه د ټاکلو طرزالعملونو له مخې ترسره کېږي. د (۲۰۲۴) **World Bank** د حکومت د اغېزمنتوب (Government Effectiveness) شاخص ښيي چې جاپان د نړۍ له هغو هېوادونو څخه دی چې دولتي ادارې یې د کیفیت، شفافیت او د خدماتو د وړاندې کولو له پلوه لوړ مقام لري. دا اغېزمنتوب د اوږدمهاله پلان جوړونې، مسلکي کارکوونکو او قانون ته د ژمنتیا پایله ده. (World Bank, 2024)

د نظم بېلګه: که یو جاپانی وګړی د پاسپورټ، د سوداګرۍ جواز یا د استوګنې د ثبت لپاره غوښتنه وکړي، اړونده اداره د قانون له مخې مکلفه ده چې د ټاکلي وخت په دننه کې غوښتنه وڅېړي او پایله اعلان کړي. د خدمتونو د ځنډ یا بې نظمۍ په صورت کې د ارزونې او شکایت رسمي میکانیزم موجود دی.

د جاپان د کورنیو چارو او مخابراتو وزارت (**Ministry of Internal Affairs and Communications – MIC**) د مرکزي حکومت او محلي ادارو ترمنځ د همغږۍ مهم رول لري. جاپان ۴۷ **ولایتونه (Prefectures)** لري چې هر یو منتخب والي او محلي شورا لري. دغه ولایتونه د تعلیم، روغتیا، بیړنیو خدماتو، سیمه ییز اقتصاد او زیربناوو په اداره کولو کې

خپل قانوني صلاحیتونه لري، خو د ملي قوانینو او بودجوي اصولو پابند دي. دا متوازن نظام د دې لامل شوی چې هم ملي پالیسی په منظم ډول پلي شي او هم سیمه ییزې اړتیاوې په پام کې ونیول شي (Ministry of Internal Affairs and Communications, 2024).

د نظم بېلګه: د توکیو، اوساکا او هوکایدو سیمه ییز حکومتونه د خپلو کلنیو بودجو، پرمختیایي پروژو او مالي راپورونو لنډیزونه د خلکو لپاره خپروي، ترڅو عام خلک د خپلو مالیاتو د مصرف څرنگوالی وپېژني.

د جاپان د ملکي خدمتونو (Civil Service) نظام د وړتیا، سیالۍ او مسلکي توب پر بنسټ ولاړ دی. د لوړپوړو دولتي دندو لپاره نوماندان باید د ملي ازموینو، مسلکي ارزونې او قانوني شرایطو له پړاوونو تېر شي. د (National Personnel Authority (NPA دنده ده چې د دولتي کارکوونکو د استخدام، روزنې، ارزونې او اداري اصولو څارنه وکړي. دا اداره هڅه کوي چې د دولت په ادارو کې سیاسي مداخله کمه او مسلکي وړتیا لوړه وساتي (National Personnel Authority, 2024).

د نظم بېلګه: د جاپان د لوړو دولتي بستونو ډېری کارکوونکي د سختو رقابتي ازموینو له لارې ټاکل کېږي، نه د شخصي اړیکو یا سیاسي نفوذ له مخې. همدې اصل د اداري ثبات او د خلکو د باور په پیاوړتیا کې مهم رول لوبولی دی.

د مالیاتو راټولول او د عامه بودجې مدیریت د جاپان د دولت د نظم بله مهمه بېلګه ده. د جاپان د مالیې وزارت (Ministry of Finance) او د مالیاتو ملي اداره (National Tax Agency) د مالیاتو د راټولولو، بودجې د تنظیم او مالي شفافیت مسؤلیت لري. د مالیاتو د ورکړې ډېری چارې د برېښنایي سیستمونو له لارې ترسره کېږي، چې له امله یې د تېروتنو او اداري ځنډ احتمال کم شوی دی. د OECD د راپورونو له مخې، جاپان د مالیاتو د ادارې په ډیجیټل کولو کې د پام وړ پرمختګ کړی او د مالیې ورکولو بهیر یې د خلکو او شرکتونو لپاره اسانه کړی دی. (OECD, 2025)

د نظم بېلګه: ډېری جاپاني شرکتونه او وګړي خپلې مالياتي اعلاميې د انټرنېټ له لارې ثبتوي. دا سیستم د اسنادو د ضایع کېدو، د مراجعینو د اوږدو قطارونو او د اداري فساد د خطر د کمېدو سبب شوی دی.

د جاپان د پولیسو نظام د نړۍ له اغېزمنو امنیتي نظامونو څخه ګڼل کېږي. د **National Police Agency (NPA)** تر مشرۍ لاندې پولیس د جرمونو د مخنیوي، د ترافیکو د تنظیم، د عامه نظم د ساتنې او د بېرنيو پېښو د مدیریت مسؤلیت لري. د جاپان د پولیسو یوه ځانګړې ځانګړنه د **کوبان (Koban)** یا کوچنیو سیمه ییزو پولیسو مرکزونو شتون دی. دا مرکزونه د ښارونو او کلیو په بېلابېلو برخو کې جوړ شوي او د خلکو سره نږدې اړیکه ساتي، چې د جرمونو په مخنیوي او د خلکو د امنیت په ټینګښت کې مهم رول لري (National Police Agency, 2024).

د نظم بېلګه: که یو ماشوم، سیلانی یا سپین ږیری لار ورکه کړي، ډېری وخت نږدې **کوبان** ته مراجعه کوي، چیرې چې پولیس نه یوازې امنیتي مرسته کوي، بلکې د لارې ښودلو او عامه خدمتونو په وړاندې کولو کې هم مرسته کوي.

د جاپان د عامه ترانسپورت نظام د دولت د نظم او مدیریت یوه نړیواله بېلګه ده. د رېل پټلۍ، مېټرو، بسونو او هوايي ډګرونو اداره د دقیقو مهال وېشونو او پرمختللو ډیجیټلي سیستمونو له مخې ترسره کېږي. د JR Group او نورو رېل شرکتونو اورګاډي د دقیق وخت پابندي لري، او د ځنډ کچه یې د نړۍ له تر ټولو ټیټو کچو څخه ده. د دې تر شا د دولت مقررات، د شرکتونو مسؤلیت او د دوامدارې څارنې سیستم شتون لري (JR Group, 2024).

د نظم بېلګه: که د شینکانسن (چټک اورګاډی) د تخنیکي ستونزې له امله د پام وړ ځنډ رامنځته شي، شرکت مسافرو ته رسمي بخښنه وړاندې کوي او په ځینو مواردو کې د ځنډ تصدیق لیک هم ورکوي، ترڅو مسافر یې د خپل کار یا ادارې لپاره وکاروي. دا د عامه خدمتونو د مسؤلیت یوه ځانګړې بېلګه ده.

د جاپان د دولت یو بل مهم اصل د **بیرنيو حالاتو منظم مدیریت** دی. د زلزلو، سونامي، توپانونو او سختو بارانونو پر مهال د مرکزي حکومت، سیمه ییزو ادارو، پولیسو، اور وژنې ادارو او روغتیايي خدماتو ترمنځ همغږي په مخکې ټاکل شوو پلانونو ولاړه وي. د جاپان د کابینې دفتر او د طبیعي پېښو د مدیریت ادارې هر کال د بېرني غبرګون تمرینونه ترسره کوي، ترڅو ټولې ادارې د احتمالي خطرونو لپاره چمتو وي (Cabinet Office of Japan, 2024).

د نظم بېلګه: د سپټمبر په لومړۍ نېټه، چې د طبیعي پېښو د مخنیوي ملي ورځ بلل کېږي، په ټول جاپان کې د زلزلې او اورلګېدنې تمرینونه ترسره کېږي. په دغو تمرینونو کې ښوونځي، روغتونونه، دولتي ادارې او عام خلک ګډون کوي، خو د ناوړین پر مهال هر څوک خپله دنده وپېژني.

درېیمه برخه: ټولنیز نظم، د وخت ارزښت، د فساد ضد نظام او د دولت او ولس ترمنځ باور

د جاپان د دولت د نظم یوه مهمه ځانګړنه دا ده چې اداري نظم یوازې د وزارتونو او دولتي ادارو تر کچې محدود نه دی، بلکې د ټولنې په هره برخه کې عملي شوی دی. د دولت پالیسي، د ښوونځیو روزنیز نظام، د شرکتونو اداري کلتور او د خلکو ورځنۍ ژوند د قانون، مسؤلیت او ګډ کار پر بنسټ ولاړ دی. د همدې همغږۍ له امله جاپان توانېدلی چې د نړۍ له تر ټولو باثباته او اغېزمنو حکومتولویو څخه شي. د (۲۰۲۵) OECD د حکومتولۍ د ارزونو له مخې، د دولت او ټولنې ترمنځ د باور لوړه کچه د جاپان د دوامدار پرمختګ یو اساسي عامل بلل کېږي، ځکه چې خلک باور لري چې قوانین په عادلانه ډول پلي کېږي او عامه ادارې د خلکو د خدمت لپاره کار کوي. (OECD, 2025)

د نظم بېلګه: د جاپان په ډېرو ښارونو کې خلک د ترافیک څراغ ته حتی هغه وخت هم درناوی کوي چې سړک تش وي او هېڅ موټر نه وي. دا کړنه د پولیسو د وېرې له امله نه، بلکې د قانون د درناوي او ټولنیز مسؤلیت د احساس له امله ترسره کېږي.

د وخت ارزښت د جاپاني دولت او ټولنې د نظم یوه مهمه ستنه ده. په جاپان کې وخت یوازې د شخصي نظم موضوع نه ده، بلکې د ملي اقتصاد او عامه خدمتونو یوه اساسي برخه ګڼل کېږي. دولتي ادارې، ښوونځي، روغتونونه، رېل پټلۍ او خصوصي شرکتونه خپل کارونه د دقیقو مهال وېشونو له مخې ترسره کوي. د اورګاډو، الوتنو او عامه خدمتونو د وخت پابندي د دې سبب شوې چې د خلکو او دولت ترمنځ د باور کچه لوړه پاتې شي. د (۲۰۲۴) World Bank د حکومتولۍ د شاخصونو له مخې، د جاپان د عامه ادارو لوړ اغېزمنتوب د وخت د مدیریت له فرهنگ سره نږدې اړیکه لري. (World Bank, 2024)

د نظم بېلګه: په جاپان کې که یوه دولتي غونډه د سهار په ۹:۰۰ بجو اعلان شوې وي، ګډونوال معمولاً څو دقیقې مخکې حاضر وي او غونډه په ټاکلي وخت پیلېږي. د ناوخته رسېدو عذر یوازې په استثنایي حالاتو کې منل کېږي.

د ښوونې او روزنې نظام د جاپان د نظم د ټینګښت مهم بنسټ دی. په جاپاني ښوونځیو کې زده کوونکو ته له لومړیو ټولګیو څخه د قانون درناوی، د وخت ارزښت، ګډ کار، پاکوالی او مسؤلیت ورزده کېږي. د زده کوونکو د شخصیت جوړونه د درسي کتابونو تر څنګ د عملي فعالیتونو له لارې هم ترسره کېږي. د (۲۰۲۵) OECD د راپور له مخې، د جاپان ښوونیز نظام نه یوازې د علمي لاسته راوړنو، بلکې د ټولنیزو مهارتونو او مسؤلیت روزنې له امله هم نړیوال شهرت لري.

د نظم بېلګه: په ډېرو جاپاني ښوونځیو کې د غرمې ډوډۍ له پای وروسته زده کوونکي د ټولګي، دهلیزونو او انګړ پاکول خپله ترسره کوي. دا کار هغوی ته ښيي چې د عامه شتمنۍ ساتنه د هر وګړي ګډ مسؤلیت دی، نه یوازې د خدمتګارانو دنده.

د جاپان په شرکتونو کې اداري نظم او مسؤلیت د اقتصادي بریا مهم لامل ګڼل کېږي. جاپاني شرکتونه د کیفیت، دوامدار پرمختګ (Kaizen)، ډله ییزې پرېکړې او اوږدمهاله پلان جوړونې پر اصولو فعالیت کوي. د کارکوونکو روزنه، د کیفیت دوامداره ارزونه او د وخت دقیق مدیریت د شرکتونو د کلتور برخه ده. د **Toyota Production System** نړۍ په صنعتي مدیریت کې د اغېزمنتوب یوه مشهوره بېلګه ګڼل کېږي او ګڼ نړیوال شرکتونه یې تقلید کوي. (Imai, 1986)

د نظم بېلګه: د ټویوتا په فابریکو کې هر کارکوونکی دا واک لري چې که د تولید په کرښه کې د کیفیت ستونزه وویني، د تولید کرښه ودروي. دا اصل د دې لپاره دی چې یوه کوچنۍ تېروتنه په زرګونو محصولاتو کې تکرار نه شي.

د جاپان د نظم بل مهم راز د فساد ضد قوي نظام دی. جاپاني قوانین د عامه شتمنۍ د ساتنې، د دولتي قراردادونو د شفافیت او د چارواکو د حساب ورکونې لپاره روښانه اصول لري. د (۲۰۲۴) **Transparency International** د فساد د ادراک شاخص (Corruption Perceptions Index) له مخې، جاپان د نړۍ له هغو هېوادونو څخه دی چې د اداري فساد کچه پکې نسبتاً ټیټه ده. که څه هم هېڅ نظام په بشپړ ډول له فساد

څخه پاک نه وي، خو د جاپان د قانون پلي کېدل، د رسنيو څارنه او د پلټنې خپلواکي ادارې د فساد د پراخېدو مخه نيسي. (Transparency International, 2024)

د نظم بېلګه: په جاپان کې که د يوه ښاروال، والي يا وزير په اړه د عامه بودجې د ناسم مصرف راپور خپور شي، د پلټنې رسمي بهير ژر پيلېږي او ډېری چارواکي د خلکو د باور د ساتلو لپاره تر قانوني پرېکړې مخکې هم استعفا ورکوي.

د جاپان د دولت او ولس ترمنځ د باور کچه د نظم د ټينګښت اساسي عامل دی. حکومت هڅه کوي چې د عامه خدمتونو کيفيت لوړ وساتي، او په مقابل کې خلک قوانين مراعتوي، ماليات ورکوي او د عامه شتمنيو ساتنه کوي. دا متقابل باور د دې سبب شوی چې حکومت د اوږدمهالو اقتصادي او ټولنيزو پروګرامونو په پلي کولو کې له پراخ ولسي ملاتړ څخه برخمن وي. د OECD (۲۰۲۵) د عامه حکومتولۍ د راپور له مخې، د دولت او خلکو ترمنځ اعتماد د جاپان د ثبات او پرمختګ يو مهم بنسټ دی.

د نظم بېلګه: د طبيعي پېښو پر مهال، لکه د زلزلو او توپانونو وروسته، خلک د خوراکي توکو او مرستو د وېش لپاره په منظم ډول په کتارونو کې درېږي او د ګډوډۍ هڅه نه کوي. دا چلند د دولت او خلکو ترمنځ د باور او د ټولنيز نظم څرګند مثال دی.

د جاپان د نظم يوه بله ځانګړنه د **دوامدارې ارزونې او اصلاح فرهنگ** دی. دولتي ادارې يوازې د قوانينو په پلي کولو بسنه نه کوي، بلکې په منظم ډول خپل فعاليتونه ارزوي، د خلکو نظرونه راټولوي او د اړتيا په صورت کې پاليسۍ اصلاح کوي. همدا اصل د جاپان د حکومتولۍ د دوامدار پرمختګ لامل شوی دی. د نوو ډيجيټلي خدمتونو رامنځته کول، د اداري اسنادو برېښنايي کول او د مصنوعي ځيرکتيا کارول د همدې اصلاحي بهير برخه ده. (Digital Agency of Japan, 2024)

د نظم بېلګه: د جاپان Digital Agency د ګڼو دولتي خدمتونو برېښنايي کولو لپاره ګډ ډيجيټلي سيستمونه رامنځته کړي، ترڅو خلک وکولای شي ډېر اداري خدمات پرته له حضوري تګ څخه په انلاين ډول ترسره کړي.

د جاپان د نظم راز یوازې په سختو قوانینو کې نه دی، بلکې د داسې حکومتولۍ په رامنځته کولو کې دی چې قانون، شفافیت، حساب ورکونه، د وخت ارزښت، د خلکو روزنه او د دولت او ولس ترمنځ متقابل باور پکې یوځای شوي دي. همدغه عوامل د دې لامل شوي چې جاپان د نړۍ له هغو هېوادونو څخه وي چې دولتي ادارې یې په اغېزمنه توګه کار کوي، خلک یې په قانون باور لري او اقتصادي او ټولنیز پرمختګ یې دوامداره پاتې شوی دی. د جاپان تجربه ښيي چې منظم دولت هغه وخت رامنځته کېږي چې قانون پر ټولو یو شان تطبیق شي، ادارې حساب ورکوونکې وي، او د نظم فرهنگ له ښوونځي څخه تر حکومت پورې په عملي ډول پلي شي.

درېم څپرکی

جاپان؛ د نوښت وطن

لومړۍ برخه: د جاپان د نوښت بنسټ او د دولت نوښتيزه ستراتيژي

د نننۍ نړۍ په اقتصاد کې نوښت (Innovation) د هېوادونو د سيالي، اقتصادي ودې او دوامدار پرمختګ تر ټولو مهم عامل ګڼل کېږي. جاپان د هغو هېوادونو له ډلې څخه دی چې د نوښت بنسټ يې د دولت په اوږدمهالو پاليسيو، د علمي څېړنو په ملاتړ، د پوهنتونونو او صنعت په همکارۍ او د خصوصي سکټور په پانګونې ولاړ دی. جاپان باور لري چې طبيعي سرچينې محدودې دي، خو د انسان فکر، علم او اختراع نامحدود ظرفيت لري. همدې ليدلوري جاپان د نړۍ له مخکښو نوښتګرو اقتصادونو څخه ګرځولی دی. د *Global World Intellectual Property Organization (WIPO, 2025)* *Innovation Index* له مخې، جاپان د نړۍ د مخکښو نوښتګرو هېوادونو په ډله کې ځای لري او په ځانګړې توګه د صنعتي څېړنو، پرمختللي توليدي ټکنالوژۍ او د اختراع د ثبت په برخو کې لوړ نړيوال اعتبار لري.

د نوښت بېلګه: د جاپان حکومت د *Society 5.0* په نوم ملي ستراتيژي پلي کوي، چې موخه يې دا ده چې مصنوعي ځيرکتيا، لوی معلومات (Big Data)، روباتیک او د شيانو انټرنېټ (IoT) د خلکو د ژوند، اقتصاد او حکومتولۍ په ټولو برخو کې وکارول شي. دا د نړۍ له لومړنيو هراړخيزو ملي نوښتګرو تګلارو څخه ګڼل کېږي (Cabinet Office of Japan, 2024).

د جاپان د نوښت بنسټ د دويمې نړيوالې جګړې له پای وروسته په منظم ډول کېښودل شو. حکومت درک کړه چې د طبيعي زيرمو د کمښت له امله به جاپان يوازې هغه وخت نړيوال رقابت ته دوام ورکړي چې د علم، څېړنې او صنعتي ټکنالوژۍ په برخه کې پانګونه وکړي. له همدې امله د نړيوالې سوداګرۍ او صنعت وزارت (METI) او د ښوونې، کلتور، سپورټ، ساينس او ټکنالوژۍ وزارت (MEXT) د علمي څېړنو، اختراع او صنعتي نوښت

لپاره ځانګړې پالیسي جوړې کړې. د دغو وزارتونو په ملاتړ پوهنتونونه، څېړنیز مرکزونه او خصوصي شرکتونه په ګډه د نوو ټکنالوژیو د پراختیا لپاره کار کوي. (METI, 2024)

د نوښت بېلګه: د Tsukuba Science City په نوم علمي ښار د دولت د همدې ستراتیژۍ محصول دی. په دغه ښار کې له ۳۰۰ څخه ډېر څېړنیز بنسټونه، پوهنتونونه او ملي لابراتوارونه فعالیت کوي او زرګونه ساینسپوهان پکې د مصنوعي ځیرکتیا، روغتیا، انرژۍ او فضايي علومو په برخو کې څېړنې کوي.

د څېړنې او پراختیا (Research and Development – R&D) لپاره پانګونه د جاپان د نوښت اصلي ځواک دی. د (۲۰۲۵) OECD د احصائیو له مخې، جاپان هر کال د خپل ناخالص کورني تولید (GDP) شاوخوا ۳,۶ سلنه د R&D لپاره ځانګړې کوي، چې دا کچه د نړۍ د پرمختللو اقتصادونو له لورې کچو څخه ده. د دې پانګونې ډېره برخه خصوصي شرکتونه کوي، خو دولت هم د پوهنتونونو، ملي لابراتوارونو او ستراتیژیکو ټکنالوژیو ملاتړ کوي. همدغه دوامداره پانګونه د دې لامل شوې چې جاپان د دقیقو ماشینونو، روبوټیک، موټر جوړونې، طبي تجهیزاتو او الکترونیک په برخو کې نړیوال مشر پاتې شي. (OECD, 2025)

د نوښت بېلګه: د Toyota Research Institute هر کال د مصنوعي ځیرکتیا، خپلواکو موټرو او هوښیار تولید په برخه کې سلګونه میلیونه ډالر پانګونه کوي، ترڅو د راتلونکي ترانسپورټ لپاره نوې حل لارې رامنځته کړي.

د جاپان د نوښت یو مهم راز د پوهنتونونو او صنعت ترمنځ نږدې همکاري ده. په ډېرو هېوادونو کې علمي څېړنې یوازې په پوهنتونونو کې ترسره کېږي، خو په جاپان کې پوهنتونونه، خصوصي شرکتونه او دولتي څېړنیز بنسټونه په ګډه د نویو محصولاتو او ټکنالوژيو پر پراختیا کار کوي. د **Osaka، Kyoto University، Tokyo University** او **University** نورو علمي مرکزونو څېړنې په مستقیم ډول د صنعت اړتیاوو سره نښلول کېږي، چې له امله یې علمي نظریې په عملي محصولاتو بدلېږي. (MEXT, 2024)

د نوښت بېلګه: د کیوټو پوهنتون د ساینسپوه **ډاکټر شینیا یاماناکا** د القاح شوو بنسټیزو حجرو (**iPS Cells**) په اړه څېړنې په ۲۰۱۲ کال کې د نوبل جایزه وګټله. دا لاسته راوړنه د طبي نوښت په برخه کې د جاپان نړیوال مقام نور هم لوړ کړ.

القاح شوې خو-ځواکمنې بنسټیزې حجرې (Induced Pluripotent Stem Cells - iPS Cells) هغه ځانګړې حجرې دي چې د بالغ انسان عادي حجرې (لکه د پوستکي یا وینې حجرې) د ځانګړو جینونو په مرسته بېرته داسې حالت ته اړول کېږي چې د جنیني بنسټیزو حجرو په څېر د بدن نږدې هر ډول حجرو ته بدلېدلی شي.

د **iPS** حجرو ټکنالوژي په ۲۰۰۶ کال کې د جاپاني ساینسپوه **شینیا یاماناکا** (Shinya Yamanaka) له خوا رامنځته شوه. د همدې ستر علمي نوښت له امله هغه په ۲۰۱۲ کال کې د فزیولوژۍ یا طب د نوبل جایزه ترلاسه کړه.

د iPS حجرو مهمې ګټې:

- د بیا رغونې (Regenerative Medicine) لپاره د نوو نسجونو او غړو په جوړولو کې کارېږي .
- د ناروغیو د مطالعې او ماډل جوړولو لپاره کارول کېږي .
- د نوو درملو د ازموینې لپاره مناسبې دي .
- د جنیني بنسټیزو حجرو په پرتله اخلاقي ستونزې کمې لري، ځکه له بالغو حجرو څخه ترلاسه کېږي .

د انځورونو تشریح:

- د مایکروسکوپ لاندې د iPS حجرو کلونې. (Colonies).
- په لابراتوار کې د حجراتو کلتور .
- د عادي بالغې حجرې څخه د iPS حجرې ته د بیا پروگرام کولو (Reprogramming) بهیر .
- د iPS حجرو څخه د عصبي، زړه، وینې او نورو حجرو د جوړېدو انځوریزه نقشه.

د اختراع د ثبت (Patent System) اغېزمن نظام هم د جاپان د نوښت د بریا مهم لامل دی. د Japan Patent Office (JPO) د راپور له مخې، هر کال په جاپان کې سلگونه زره اختراع غوښتنلیکونه ثبتېږي. د امتیازونو دا نظام د اختراع کوونکو حقوق خوندي کوي او شرکتونه هڅوي چې د نوو محصولاتو او ټکنالوژیو په جوړولو پانگونه وکړي. د WIPO (۲۰۲۵) د معلوماتو له مخې، جاپاني شرکتونه د نړۍ د ډېرو نړیوالو اختراع لیکونو له ثبتوونکو څخه دي.

د نوښت بېلګه: د Canon، Sony او Panasonic په څېر شرکتونه هر کال زرگونه نوي اختراع لیکونه ثبتوي، چې د کمږې، طبي وسایلو، انرژۍ او برېښنايي تجهیزاتو په برخو کې د نوښت دوام تضمینوي.

د جاپان دولت د کوچنیو او منځنیو نوښتګرو شرکتونو (Startups) ملاتړ هم کوي. د اقتصاد، سوداګرۍ او صنعت وزارت (METI) او د جاپان د بهرني تجارت سازمان (JETRO) د نوښتګرو سوداګریزو شرکتونو لپاره مالي اسانتیاوې، روزنه، نړیوال بازار ته د لاسرسي پروګرامونه او د پانګونې فرصتونه برابروي. په وروستیو کلونو کې حکومت د "Startup Development Five-Year Plan" په نوم پروګرام پیل کړی، چې موخه یې د نوښتګرو شرکتونو شمېر او نړیواله سیالي زیاتول دي (METI, 2024). (JETRO, 2024).

د نوښت بېلګه: د Preferred Networks په نوم جاپاني شرکت، چې د مصنوعي ځيرکتيا په برخه کې فعاليت کوي، د ټويوتا او نورو لويو شرکتونو په همکارۍ د هونبیارو فابريکو او خپلواکو موټرو لپاره پرمختللي AI سيستمونه جوړوي.

د جاپان د نوښت يوه بله ځانګړنه د اوږدمهاله ملي ليدلوري شتون دی. حکومت د مصنوعي ځيرکتيا، شنې انرژۍ، کوانټمي کمپيوټرونو، بايوټکنالوژۍ او نيمه هادي صنعت لپاره لس کلنې او شل کلنې ستراتيژۍ جوړوي. دا پاليسۍ د حکومتونو په بدلېدو نه درېږي، بلکې د ملي ګټو پر بنسټ دوام مومي. همدې ثبات د جاپان د علمي او صنعتي پرمختګ لپاره خوندي چاپېريال برابر کړی دی. (Cabinet Office of Japan, 2024).

د نوښت بېلګه: د جاپان حکومت په ۲۰۲۴-۲۰۲۵ کلونو کې د نيمه هادي صنعت د پياوړتيا لپاره د Rapidus شرکت او نورو ستراتيژيکو پروژو ملاتړ وکړ، ترڅو د پرمختللو چپونو کورنۍ توليد پراخ شي او د نړيوالو عرضي ځنځيرونو ثبات وساتل شي.

دوهمه برخه: مصنوعي ځيرکتيا، روباتيک، نيمه هادي صنعت او پرمختللي ټکنالوژي

جاپان په نړۍ کې د پرمختللي ټکنالوژۍ، صنعتي نوښت او علمي څېړنو له مهمو مرکزونو څخه شمېرل کېږي. د دې هېواد دولت د اوږدمهالو پاليسيو، علمي بنسټونو او خصوصي سکتور په ګډ کار سره داسې چاپېريال رامنځته کړی چې نوې ټکنالوژۍ په چټکۍ سره له لابراتوارونو څخه صنعت او بازار ته لېږدول کېږي. د (۲۰۲۵) OECD او د جاپان د اقتصاد، سوداګرۍ او صنعت وزارت (METI) د راپورونو له مخې، د جاپان صنعتي پرمختګ د دوامدارو څېړنو، د لوړې کچې انجینرۍ او د کيفيت د سختو معيارونو پايله ده. همدې پاليسۍ جاپان د روباتيک، دقيقو ماشينونو، موټر جوړونې، برېښنايي تجهيزاتو او پرمختللو توليدي ټکنالوژيو په برخه کې د نړۍ له مخکښو هېوادونو څخه ګرځولی دی

(OECD, 2025)؛ (METI, 2024).

د نوښت بېلګه: د فوجي غر (Mount Fuji) په لمنو کې د Toyota Woven City پروژه د راتلونکي هوبنډار ښار یوه عملي بېلګه ده. په دې ښار کې به مصنوعي ځیرکتیا، خپلواک موټرونه، پاکه انرژي او هوبنډار کورونه د خلکو د ورځني ژوند برخه وي. دا پروژه د راتلونکو ښارونو د آزمایشېستي لابراتوار په توګه ډیزاین شوی ده.

مصنوعي ځیرکتیا (Artificial Intelligence – AI) د جاپان د ملي نوښت ستراتیژۍ مهمه برخه ده. د جاپان حکومت د Society 5.0 پروګرام له لارې هڅه کوي چې AI د روغتیا، کرنې، صنعت، ترانسپورت، عامه خدمتونو او تعلیم په برخو کې پراخه وکاروي. د (۲۰۲۴) Digital Agency of Japan او Cabinet Office د راپورونو له مخې، حکومت د ډیجیټلي بدلون لپاره پراخې پانګونې کړې، ترڅو دولتي خدمتونه چټک، شفاف او د خلکو لپاره اسانه شي. مصنوعي ځیرکتیا نه یوازې د اقتصادي ودې لپاره، بلکې د جاپان د عمر خوړلې ټولنې د ستونزو د حل لپاره هم مهمه وسیله ګڼل کېږي.

د نوښت بېلګه: په جاپان کې ځینې روغتونونه د AI پر بنسټ سیستمونه کاروي چې د طبي انځورونو (لکه CT او MRI) په تحلیل کې له ډاکټرانو سره مرسته کوي او د سرطان او نورو ناروغیو د ژر تشخیص وړتیا زیاتوي.

د روباتیک صنعت د جاپان د نړیوال شهرت تر ټولو مهمه نښه ده. د International Federation of Robotics (IFR, 2024) راپور له مخې، جاپان د نړۍ د صنعتي روباتونو له سترو تولیدوونکو هېوادونو څخه دی او د نړۍ د صنعتي روباتونو د عرضې لویه برخه برابروي. جاپاني روباتونه د موټر جوړونې، برېښنايي تجهیزاتو، روغتیا، کرنې او لوژستیک په برخو کې کارول کېږي. د کارگرانو د کمښت او د نفوس د زړېدو له امله جاپان د خدماتي روباتونو پر پراختیا هم ځانګړې پانګونه کوي. (IFR, 2024)

د نوښت بېلګه: د FANUC شرکت زرګونه صنعتي روباتونه تولیدوي چې په نړۍ کې د موټرو، الکترونیکي وسایلو او فلزي پرزو په جوړولو کې کارول کېږي. دغه روباتونه د لوړ دقت او دوام له امله نړیوال شهرت لري.

د نیمه هادي (Semiconductor) صنعت د جاپان د نوښت یوه ستراتیژیکه برخه ده. که څه هم په وروستیو لسیزو کې د چیونو نړیوال بازار ډېر سیالي شوی، خو جاپان لا هم د نیمه هادي صنعت لپاره د اړینو موادو، تولیدي ماشینونو او دقیقو تجهیزاتو په جوړولو کې مخکښ رول لري. د جاپان حکومت په ۲۰۲۴ او ۲۰۲۵ کلونو کې د **Rapidus**، **TSMC** او **Japan** او نورو پروژو د ملاتړ لپاره میلیاردونه ین ځانګړي کړل، ترڅو د پرمختللو چیونو کورنی تولید پراخ کړي او د نړیوالو عرضي ځنځیرونو ثبات پیاوړی کړي. (METI, 2024)

د نوښت بېلګه: د **Rapidus** پروژه د جاپان د حکومت او خصوصي شرکتونو په ګډه ملاتړ رامنځته شوی، چې موخه یې د راتلونکي نسل ۲ **نانومتره** پرمختللي چیونه تولیدول دي. دا پروژه د جاپان د ټکنالوژیک خپلواکۍ لپاره ستراتیژیک اهمیت لري.

د موټر جوړونې صنعت د جاپان د نوښت یو بل مهم محور دی. جاپاني شرکتونه یوازې دودیز موټرونه نه تولیدوي، بلکې د برېښنايي موټرو، هایبرډ ټکنالوژۍ، هایډروجن سونګ حجرو او خپلواکو موټرو په برخه کې هم نړیوال مخکښان دي. د **Japan Automobile Manufacturers Association (JAMA, 2024)** د راپور له مخې، جاپاني شرکتونه هر کال په خپرنه او نوښت کې میلیاردونه ډالر پانګونه کوي، ترڅو د انرژۍ اغېزمن او چاپېریال ته کم زیان رسوونکي وسایط جوړ کړي.

د نوښت بېلګه: د **Toyota Prius** موټر، چې په ۱۹۹۷ کال کې بازار ته وړاندې شو، د نړۍ لومړنۍ په پراخه کچه تولید شوی هایبرډ موټر و. دغه نوښت د سونګ مصرف کم کړ او د چاپېریال ساتنې په برخه کې یې نړیوال بدلون رامنځته کړ.

فضايي ټکنالوژي هم د جاپان د نوښت یوه مهمه برخه ده. د جاپان د فضايي خپرنو اداره (**JAXA**) د سپوږمکۍ جوړولو، فضايي ماموریتونو، د ځمکې د څارنې او سپاروي خپرنو په برخو کې نړیوال شهرت لري. د **JAXA** پروژې نه یوازې د علمي خپرنو لپاره ارزښت لري، بلکې د طبیعي پېښو د څارنې، کرنې، اقلیم بدلون او مخابراتو په برخه کې هم عملي ګټې لري. (JAXA, 2024)

د نوښت بېلگه: د Hayabusa2 فضايي ماموریت په بریالیتوب سره د Ryugu ستورمزي
 څخه د ډبرو نمونې راټولې او ځمکې ته یې راوړې. دا د نړۍ له بریالیو فضايي ماموریتونو
 څخه گڼل کېږي او د جاپان علمي وړتیا یې نړیواله ثابته کړه.

د طبي ټکنالوژۍ په برخه کې هم جاپان د نوښت مخکښ هېواد دی. جاپاني شرکتونه د
 تشخیص، جراحي، درمل جوړونې او روغتیايي وسایلو په تولید کې پرمختللي ټکنالوژي
 کاروي. د زړېدونکي نفوس له امله، حکومت د روغتیايي روباتونو، لرې طبي خدمتونو
 (Telemedicine) او هوبنیر روغتیايي سیستمونو پراختیا ته ځانگړې پاملرنه کوي. د
 (۲۰۲۴) WHO د راپور له مخې، د دغو نوښتونو یوه موخه د روغتیايي خدماتو کیفیت
 لوړول او د عمر خوړلې ټولنې اړتیاوو ته اغېزمن ځواب ورکول دي.

د نوښت بېلگه: د جاپان ځینې روغتونونه د روبات په مرسته جراحي (Robot-assisted
 Surgery) ترسره کوي، چې د عملیاتو دقت زیاتوي، د ناروغ د رغېدو وخت کموي او د
 جراحي خطر راټیټوي.

په رېبوت مرسته شوې جراحي (Robot-assisted Surgery) هغه پرمختللي جراحي طريقه ده چې پکې جراح د کمپيوټر او رېبوتيک سيستم په مرسته عمليات ترسره کوي. رېبوت په خپله پرېکړه نه کوي؛ بلکې د جراح د لاس حرکتونه په ډېر لوړ دقت، ثبات او کنټرول سره عملي کوي.

د Robot-assisted Surgery مهمې ګټې:

د جراحي لوړ دقت او کنټرول
د کوچنيو پرېکړنو (Minimally Invasive Surgery) له امله لږ درد او وینه بهېدل
د ناروغ چټکه رغېدنه او لنډ روغتون کې پاتې کېدل
د انتان او جراحي عوارضو د خطر کمېدل
په زړه، پروسټاټ، پښتورگو، نسايي او نورو پېچلو جراحيو کې پراخه کارونه
د انځورونو تشرېح:

د رېبوت په مرسته د جراحي عملياتي خونه.
جراح چې د کنټرول کنسول له لارې رېبوتيک وسايل چلوي.
رېبوتيک لاسونه چې د ناروغ پر بدن دقيق عمليات ترسره کوي.
د لږ بريد لرونکې (Minimally Invasive) جراحي انځوريزه بڼه.

درېيمه برخه: د جاپان د نوښت راتلونکي، شنه اقتصاد، هوښيار ښارونه

او نړيوال اغېز

جاپان د نوښت راتلونکي يوازې په اقتصادي ودې کې نه ويني، بلکې هڅه کوي چې د علم، ټکنالوژۍ او مصنوعي ځيرکتيا له لارې د ټولنې هغه ستونزې حل کړي چې د نفوس د زړېدو، د اقليم د بدلون، د انرژۍ د کمښت او د نړيوالو اقتصادي سياليو له امله رامنځته شوې دي. د همدې لپاره د جاپان حکومت د "Society 5.0" تر څنگ د "Green Growth Strategy Through Achieving Carbon Neutrality in 2050" په نوم ستراتيژي هم تصويب کړې ده. د دې ستراتيژۍ موخه دا ده چې تر ۲۰۵۰ کال پورې جاپان د کاربن خنثي (Carbon Neutral) هېواد شي، يعنې د شنو خونو د گازونو خالص اخراج صفر ته ورسوي. د اقتصاد، سوداګرۍ او صنعت وزارت (METI) او د چاپېريال وزارت

په ګډه د نوې انرژۍ، برېښنايي موټرو، هايډروجن ټکنالوژۍ او پاکو صنعتي سيستمونو لپاره پراخه پانگونه کوي. (METI, 2024)

د نوښت بېلګه: د فوکوشيما هايډروجن انرژۍ څېړنيز مرکز (FH2R) د نړۍ له سترو هايډروجن توليدي مرکزونو څخه دی، چې د لمريزې برېښنا په وسيله شين هايډروجن توليدوي. دا پروژه د پاکې انرژۍ او د راتلونکي اقتصاد لپاره د جاپان د نوښت عملي بېلګه ده.

د هوښيارو ښارونو (Smart Cities) جوړول د جاپان د نوښت يوه بله مهمه برخه ده. د جاپان حکومت د ډيجيټلي ټکنالوژۍ، مصنوعي ځيرکتيا، د شيانو انټرنېټ (IoT)، پرمختللو سنسرونو او پاکې انرژۍ په کارولو سره د داسې ښارونو د جوړولو هڅه کوي چې د انرژۍ مصرف کم، د ترانسپورټ سيستم اغېزمن او د خلکو ژوند خوندي او هوسا کړي. د (۲۰۲۴) Cabinet Office of Japan د راپور له مخې، د هېواد په لسگونو ښارونو کې د هوښيار ښار پروژې پلي شوې دي، چې د انرژۍ مدیریت، روغتيا، ترانسپورټ او عامه خدمتونه په عصري ټکنالوژۍ سمبالوي.

سماړت ښارونه (Smart Cities) هغه ښارونه دي چې د معلوماتي او مخابراتي ټکنالوژۍ (ICT)، د شیانو انټرنېټ (IoT)، مصنوعي ځیرکتیا (AI)، لویو معلوماتو (Big Data)، او هوښیارو حسکوونکو (Sensors) څخه کار اخلي ترڅو ښاري خدمتونه اغېزمن، خوندي، دوامدار او د خلکو د ژوند کیفیت لوړ کړي.

د سماړت ښارونو مهمې ځانګړنې:

هوښیار ترافیک او ترانسپورتي سیستمونه

هوښیار برېښنا او انرژۍ شبکې (Smart Grid)

د اوبو او فاضله موادو هوښیار مدیریت

د چاپېریال د ککړتیا دوامداره څارنه

برېښنايي حکومتولي (E-Government)

هوښیار روغتيايي او ښوونیز خدمات

د عامه امنیت لپاره هوښیار کمري او حسکوونکي

د انځورونو تشریح:

د IoT شبکې سره نښلول شوی عصري ښار.

د هوښیار ترافیک او ترانسپورت مدیریت.

د انرژۍ هوښیار شبکه او نوي کېدونکي انرژي.

د ښار د بېلابېلو خدمتونو د ډیجیټلي مدیریت انځوریزه نقشه.

د حسکوونکو او مصنوعي ځیرکتیا پر بنسټ د ښار د معلوماتو مدیریت.

د نوښت بېلګه: د کاشیوا نو ها (Kashiwa-no-ha Smart City) پروژه د جاپان له

بریالیو هوښیارو ښارونو څخه ده، چې د پاکې انرژۍ، برېښنايي شبکو، هوښیار ترانسپورت او ډیجیټلي عامه خدمتونو په مرسته د ښاري ژوند نوی ماډل وړاندې کوي.

ډیجیټلي حکومت (Digital Government) د جاپان د نوښت د راتلونکي مهم محور دی.

په ۲۰۲۱ کال کې د Digital Agency په جوړېدو سره حکومت د دولتي خدمتونو

برېښنايي کولو ته چټکتیا ورکړه. د دې ادارې موخه دا ده چې د خلکو او دولت ترمنځ

اړیکې اسانه، شفافې او چټکې شي. د پېژندپاڼو، مالیاتو، روغتیا، ټولنیزو خدمتونو او

سوداګریزو جوازونو ډېری چارې په تدریجي ډول انلاین شوې دي. د OECD د عامه حکومتولۍ د ارزونو له مخې، جاپان د ډیجیټلي دولت په برخه کې د پام وړ پرمختګ کړی، که څه هم لا هم د خدمتونو د لا عصري کولو لپاره پانګونه روانه ده. (OECD, 2025)

د نوښت بېلګه د: My Number Card ملي ډیجیټلي پېژندپاڼه خلکو ته دا اسانتیا برابروي چې ګڼ دولتي خدمتونه، د مالیاتو ثبت، روغتیايي معلومات او ځینې بانکي چارې د یوه واحد ډیجیټلي هویت له لارې ترسره کړي.

د مای نمبر کارت (My Number Card) د جاپان د ملي پېژندنې هوښیار کارت دی چې د هر اوسېدونکي لپاره د ۱۲ عددي ځانګړي پېژندنې شمېرې (My Number) پر بنسټ صادرېږي. دا کارت د حکومت له خوا د عامه خدماتو د اسانتیا، ډیجیټلي حکومتولۍ، او د هویت د تصدیق لپاره کارول کېږي. د My Number Card مهمې ګټې: د رسمي پېژندپاڼې (ID) په توګه کارېږي. د روغتیا بیمې کارت (Health Insurance Card) په توګه هم کارېدلی شي. د مالیاتو او ټولنیز امنیت اړوند چارو کې کارول کېږي. د حکومت برېښنایي خدمتونو (e-Government) ته د خوندي لاسرسي امکان برابروي.

د اسانتیا پلورنځیو (Convenience Stores) څخه د استوګنې ثبت او نورو رسمي سندونو د ترلاسه کولو لپاره کارول کېږي.

د ډیجیټلي لاسلیک (Electronic Signature) او آنلاین تصدیق ملاتړ کوي.

د انځورونو تشریح:

د My Number Card مخکینی اړخ.

د کارت عمومي ډیزاین او امنیتي ځانګړنې.

د جاپاني وګړي له خوا د کارت کارول.

د کارت د ډیجیټلي خدمتونو انځوریزه بڼه.

د جاپان نوښت یوازې کورني بازار ته نه دی محدود، بلکې نړیوال اغېز هم لري. جاپاني شرکتونه د موټر جوړونې، روباتیک، دقیقو ماشینونو، برېښنايي تجهیزاتو، طبي وسایلو او نیمه هادي صنعت له لارې د نړۍ اقتصاد ته مهمه ونډه ورکوي. د JETRO (۲۰۲۴) راپور له مخې، جاپاني شرکتونه په سلګونو هېوادونو کې پانګونه کوي او د میلیونونو خلکو لپاره د کار زمینه برابروي. همدارنګه جاپان د نړیوالو پرمختیايي پروژو، تخنیکي همکاریو او د ظرفیت لوړونې له لارې د آسیا، افریقا او نورو سیمو له هېوادونو سره د نوښت او ټکنالوژۍ تجربې شریکوي.

د نوښت بېلګه: د جاپان د نړیوالو همکاریو اداره (JICA) په ګڼو هېوادونو کې د سپړکونو، بندرونو، روغتونونو، ښوونځیو او مسلکي زده کړو پروژې تمویلوي او د جاپاني ټکنالوژۍ او مدیریت تجربه انتقالوي.

د جاپان د نوښت یوه مهمه ځانګړنه د پوهنتون، صنعت او دولت درې اړخیزه همکاري ده، چې په نړیواله کچه د Triple Helix Model په نوم پیژندل کېږي. په دې ماډل کې پوهنتونونه علمي څېړنې ترسره کوي، صنعت دغه څېړنې په محصولاتو بدلوي، او دولت د قانون، بودجې او پالیسۍ له لارې د دواړو ملاتړ کوي. همدې همکارۍ د جاپان د اختراعاتو، صنعتي ودې او نړیوال رقابت بنسټ پیاوړی کړی دی. (OECD, 2025)

د نوښت بېلګه: د کيوتو پوهنتون او خصوصي درمل جوړونکو شرکتونو ګډې څېړنې د بنسټيزو حجرو (Stem Cells) په برخه کې د درملنې نوې لارې رامنځته کړې، چې پایله يې د نوبل جايزې ګټل او د طبي علومو پرمختګ و.

د جاپان د نوښت تجربه د افغانستان او نورو مخ پر ودې هېوادونو لپاره مهم درسونه لري. لومړی، اقتصادي پرمختګ يوازې د طبيعي سرچينو پر بنسټ نه، بلکې د علم، څېړنې او بشري پانګې پر بنسټ ترلاسه کېږي. دويم، د ښوونې او روزنې کيفيت بايد د ملي پرمختګ اساسي برخه وي. درېيم، دولت بايد د نوښت لپاره قانوني او مالي ملاتړ برابر کړي او پوهنتونونه له صنعت سره ونښلوي. څلورم، اوږدمهاله ملي پاليسۍ د لنډمهاله سياسي بدلونونو تر اغېز لاندې نه شي راتلای. او پنځم، د کيفيت، دوامدارې زده کړې او ګډ کار فرهنگ د هر ډول نوښت د بريا بنسټ جوړوي (World Bank, 2024).؛ (OECD, 2025).

د نوښت بېلګه: جاپان په ۱۹۴۵ کال کې له سختې جګړې او ويجاړۍ وروسته، د طبيعي سرچينو له کمښت سره سره، د تعليم، صنعت او څېړنې په مټ د نړۍ له سترو اقتصادي او علمي قدرتونو څخه شو. دا د هر هغه هېواد لپاره الهام‌بخشونکې بېلګه ده چې غواړي د علم او نوښت له لارې پرمختګ وکړي.

څلورم څپرکی پایلې اخیستنې

پایله

جاپان نن د نړۍ له هغو هېوادونو څخه دی چې نوښت یې د دولت، پوهنتونونو، صنعت او ټولنې د ګډ کار په پایله کې د ملي پرمختګ اصلي محرک ګرځېدلی دی. د څېړنې او پراختیا لپاره دوامداره پانگونه، د اختراع کوونکو د حقوقو ساتنه، د مصنوعي ځیرکتیا او روباتیک پراختیا، د هوښیارو ښارونو جوړول، د شنې انرژۍ ملاتړ او د ډیجیټلي حکومت پراختیا هغه عوامل دي چې جاپان یې د نړیوال نوښت په لومړۍ کړنښه کې درولی دی. د جاپان تجربه ثابتوي چې که یو هېواد د علم، کیفیت، نظم، قانون او اوږدمهاله لیدلوري پر بنسټ حرکت وکړي، نو کولی شي د محدودو طبیعي سرچینو سره هم د نړۍ له پرمختللو او نوښتګرو هېوادونو څخه شي.

جاپان د نړۍ له هغو هېوادونو څخه دی چې د طبیعي سرچینو له محدودیت سره سره یې د علم، نظم، نوښت او اغېزمنې حکومتولۍ په مټ نړیوال پرمختګ ترلاسه کړی دی. د دې هېواد تجربه ښيي چې دوامدار پرمختګ یوازې د طبیعي شتمنیو محصول نه دی، بلکې د بشري پانګې، باکیفیته زده کړې، علمي څېړنو، قانون واکمنۍ، شفافي ادارې او اوږدمهاله ملي ستراتیژیو پایله ده. د جاپان اقتصادي بریاوې، صنعتي پرمختګ، نړیوالې سوداګریزې سیالۍ او لوړ ژوندی معیار د هغو ملي پالیسیو نتیجه ده چې د دولت، خصوصي سکتور، پوهنتونونو او ټولنې ترمنځ د همغږۍ پر بنسټ رامنځته شوې دي.

د جاپان د دولت نظم د دې هېواد د بریا یو اساسي بنسټ دی. اساسي قانون، د واکونو بېلتون، د قانون حاکمیت، حساب ورکونه، شفافیت او د عامه ادارو اغېزمنتوب د دې لامل شوي چې حکومت د خلکو باور ترلاسه کړي او عامه خدمتونه په لوړ کیفیت وړاندې کړي. په جاپان کې د وخت ارزښت، د قانون درناوی، د ښوونځیو روزنیز نظام او د مسؤلیت احساس یوازې ټولنیز عادتونه نه، بلکې د دولت د نظم بشپړونکي عناصر دي.

همدارنگه، جاپان د نوښت په برخه کې د نړۍ له مخکښو هېوادونو څخه دی. د څېړنې او پراختیا لپاره دوامداره پانگونه، د مصنوعي ځیرکتیا، روباتیک، نیمه هادي صنعت، فضايي علومو، طبي ټکنالوژۍ او شنې انرژۍ پراختیا د جاپان اقتصادي ځواک لا پیاوړی کړی دی. د Society 5.0 ستراتیژي، هوبنډیار ښارونه، ډیجیټلي حکومت او د کاربن خنثی اقتصاد ته د رسېدو ملي پلانونه ښيي چې جاپان د راتلونکي نړۍ لپاره هم نوښتیز لیدلوری لري.

په ټوله کې، د جاپان تجربه دا ثابتوي چې هر هغه هېواد چې په تعلیم، څېړنه، قانون، شفافه اداره، علمي مدیریت او نوښت کې دوامداره پانگونه وکړي، کولی شي د محدودو امکاناتو سره هم نړیوال پرمختګ او اقتصادي ځواک ترلاسه کړي. له همدې امله جاپان د نړۍ لپاره د پرمختګ، نظم او نوښت یوه بریالۍ او الهام‌ښونکې بېلګه ده.

وړاندیزونه

۱. افغانستان او نور مخ پر ودې هېوادونه دې د جاپان په څېر تعلیم، څېړنې او بشري پانګې ته د ملي پرمختګ لومړیتوب ورکړي .
۲. د دولتي ادارو د اغېزمنتوب لپاره دې د قانون حاکمیت، حساب ورکونه، شفافیت او د فساد ضد پالیسۍ لا پیاوړې شي .
۳. پوهنتونونه، څېړنیز مرکزونه او خصوصي سکتور دې د ګډو علمي او صنعتي پروژو له لارې سره ونښلول شي، ترڅو علم په عملي تولیداتو او اقتصادي ارزښت بدل شي .
۴. د مصنوعي ځیرکتیا، ډیجیټلي حکومت، معلوماتي ټکنالوژۍ او نوښتګرو شرکتونو د ملاتړ لپاره دې ځانګړې ملي ستراتیژۍ جوړې او عملي شي .
۵. د ښوونځیو او پوهنتونونو په نصابونو کې دې د نظم، مسؤلیت، نوښت، چاپېریال ساتنې او د کیفیت فرهنگ ته ځانګړې پاملرنه وشي .
۶. د څېړنې او پراختیا (R&D) لپاره دې د دولت او خصوصي سکتور پانګونه زیاته شي، ځکه د دوامدار اقتصادي پرمختګ بنسټ په علمي څېړنو ولاړ دی .
۷. د شنې انرژۍ، پاک صنعت او اقلیمي بدلون د مخنیوي لپاره دې د جاپان له بریالو تجربو څخه ګټه واخیستل شي .
۸. د عامه خدمتونو د ښه والي لپاره دې ډیجیټلي حکومت، برېښنايي خدمات او هوښیار اداري سیستمونه رامنځته شي .
۹. د اختراع کوونکو او نوښتګرو د حقوقو د خوندي کولو لپاره دې د امتیازونو (Patents) او فکري ملکیت قانوني نظام پیاوړی شي .
۱۰. د جاپان د پرمختګ، نظم او نوښت تجربې دې د لوړو زده کړو، ښوونکو د روزنې او عامه ادارو د ظرفیت لوړونې په پروګرامونو کې د مطالعې او تدریس برخه وګرځول شي .

ماخذونه

Board of Audit of Japan. (2024). *Annual Report of the Board of Audit*.
<https://www.jbaudit.go.jp>

Cabinet Office of Japan. (2024). *Government of Japan*.
<https://www.cao.go.jp>

Cabinet Office of Japan. (2024). *Society 5.0*.
https://www8.cao.go.jp/cstp/english/society5_0/

Cabinet Office of Japan. (2024). *Disaster Management in Japan*.
<https://www.cao.go.jp>

Digital Agency of Japan. (2024). *Digital Government Strategy*.
<https://www.digital.go.jp>

Imai, M. (1986). *Kaizen: The Key to Japan's Competitive Success*. New York, NY: McGraw-Hill.

International Federation of Robotics. (2024). *World Robotics 2024*.
<https://ifr.org>

Japan Aerospace Exploration Agency. (2024). *Annual Report 2024*.
<https://global.jaxa.jp>

Japan Automobile Manufacturers Association. (2024). *The Motor Industry of Japan 2024*. <https://www.jama.or.jp>

Japan External Trade Organization. (2024). *Startup Ecosystem in Japan*.
<https://www.jetro.go.jp>

Japan External Trade Organization. (2024). *Japan Innovation and Investment Report*. <https://www.jetro.go.jp>

Japan International Cooperation Agency. (2024). *Annual Report 2024*.
<https://www.jica.go.jp>

Japan Patent Office. (2024). *Annual Patent Administration Report*.
<https://www.jpo.go.jp>

Ministry of Economy, Trade and Industry. (2024). *Green Growth Strategy Through Achieving Carbon Neutrality in 2050*. <https://www.meti.go.jp>

Ministry of Economy, Trade and Industry. (2024). *Semiconductor and Digital Industry Strategy*. <https://www.meti.go.jp>

Ministry of Economy, Trade and Industry. (2024). *White Paper on Manufacturing Industries*. <https://www.meti.go.jp>

Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology. (2024). *Science and Technology in Japan*. <https://www.mext.go.jp>

Ministry of Internal Affairs and Communications. (2024). *Local Government System in Japan*. <https://www.soumu.go.jp>

National Diet of Japan. (2024). *The National Diet of Japan*.
<https://www.sangiin.go.jp>

National Personnel Authority. (2024). *Civil Service System in Japan*.
<https://www.jinji.go.jp>

National Police Agency. (2024). *Police of Japan 2024*.
<https://www.npa.go.jp>

OECD. (2025). *OECD Economic Surveys: Japan 2025*. Paris, France: OECD Publishing.

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2025). *Government at a Glance 2025*. Paris, France: OECD Publishing.

Transparency International. (2024). *Corruption Perceptions Index 2024*.
<https://www.transparency.org>

World Bank. (2024). *World Development Indicators*. Washington, DC: World Bank.

World Bank. (2024). *Worldwide Governance Indicators*. Washington, DC: World Bank.

World Health Organization. (2024). *World Health Statistics 2024*. Geneva, Switzerland: World Health Organization.

World Intellectual Property Organization. (2025). *Global Innovation Index 2025*. Geneva, Switzerland: WIPO.

World Justice Project. (2024). *Rule of Law Index 2024*.
<https://worldjusticeproject.org>

جاپان؛

د پرمختګ، نظم او نوښت وطن

لیکوال: جوهر جبران
کال: ۱۴۰۵ هـ.ش

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English